BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 1276

Archeologienota

Wevelgem, Onderstation

Deel 1: Verslag van Resultaten

BAAC Vlaanderen bvba
Hendekenstraat 49
9968 BASSEVELDE
info@baac.be

Titel
Archeologienota Wevelgem, Onderstation. Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteur
Hannah Van Hoecke

Erkende archeoloog
Margot Vander Cruyssen (Erkenningsnummer: 2015/00047)

BAAC-Projectnummer
2020-0043

Plaats en datum
Gent, 5 november 2019

Reeks en nummer
BAAC Vlaanderen Rapport 1276
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot
KBR

© BAAC Vlaanderen bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

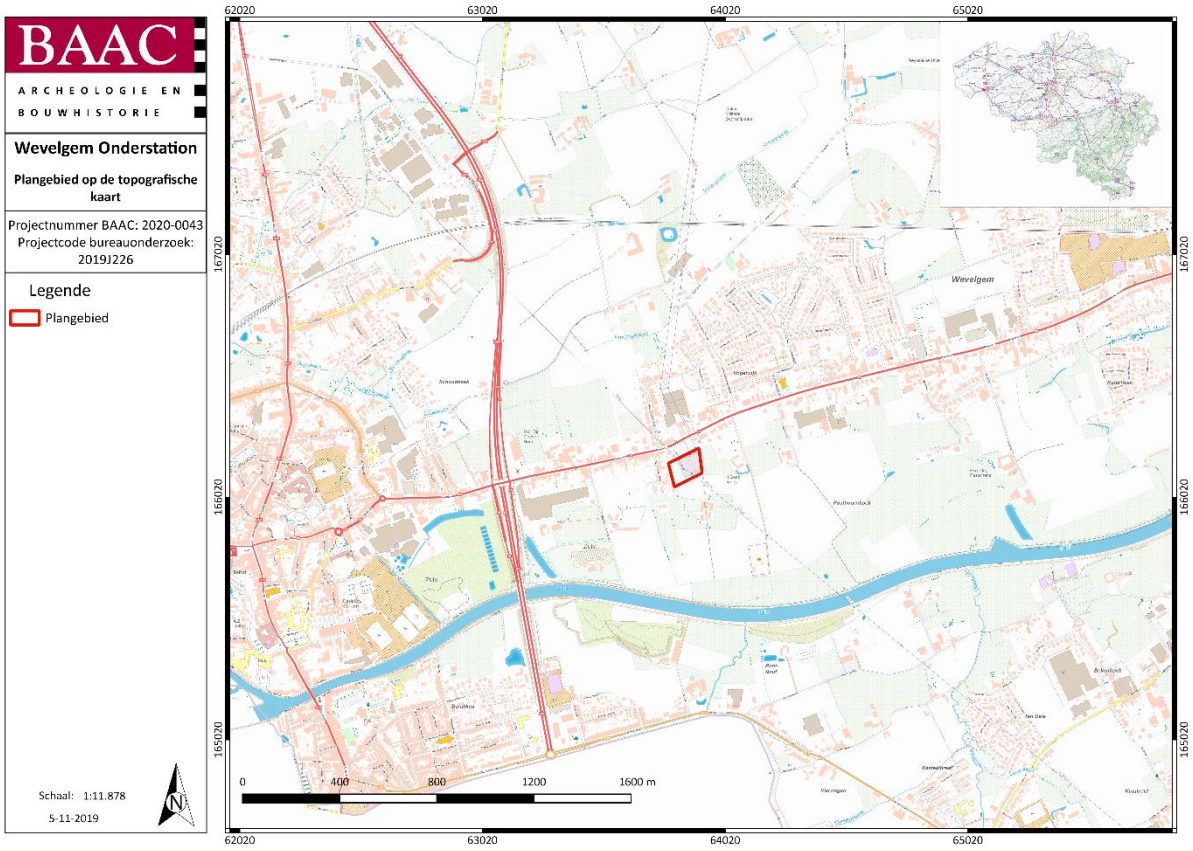
Inhoud

1 Beschrijvend gedeelte 1
1.1 Administratieve gegevens 1
1.2 Juridisch kader en onderzoektraject 3
1.3 Aanleiding 3
1.4 Huidige situatie en geplande werken 4
1.4.1 Huidige situatie 4
1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen 5
1.5 Randvoorwaarden 10
2 Bureauonderzoek 11
2.1 Werkwijze en strategie 11
2.1.1 Onderzoeksdoelstelling 11
2.1.2 Onderzoeksvragen 11
2.1.3 Methoden en technieken 11
2.2 Assessment 13
2.2.1 Landschappelijk kader 13
2.2.2 Historisch kader 25
2.2.3 Cartografische bronnen 26
2.2.4 Archeologisch kader 29
2.3 Synthese onderzoeksresultaten 33
2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein 33
2.3.2 Archeologische verwachting 33
2.3.3 Syntheseplan 36
2.4 Besluit 37
2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering 37
2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek 37
2.4.3 Keuze onderzoeksmethode 38
2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein 39
3 Samenvatting 41
4 Lijsten 42
4.1 Figurenlijst 42
4.2 Plannenlijst 42
4.3 Tabellenlijst 42
5 Bibliografie 43

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Wevelgem, Onderstation		
Ligging	Menenstraat 553, Wevelgem, West-Vlaanderen		
Kadaster	Wevelgem, Afdeling 1, Sectie C, Percelen 55F3, 55M3, 55Z2(partim)		
Coördinaten	Noordwest:	x: 63910,553	y: 166220,924
	Noordoost:	x: 63924,100	y: 166117,420
	Zuidwest:	x: 63809,377	y: 166064,503
	Zuidoost:	x: 63784,612	y: 166158,910
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2020-0043		
Bureauonderzoek – Projectcode	2019J226		
Bureauonderzoek – Erkende archeoloog	Margot Vander Cruyssen (Erkenningsnummer: 2015/00047)		
Bureauonderzoek – Betrokken actoren	Hannah Van Hoecke (archeoloog)		
Bureauonderzoek – Betrokken derden	n.v.t.		

Plan 1: Plangebied op topografische kaart[1] (digitaal; 1:10.000; 05112019)

[1] AGIV 2019e

BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE

Wevelgem Onderstation

Plangebied op de GRB

Projectnummer BAAC: 2020-0043
Projectcode bureauonderzoek: 2019J226

Datum: 5-11-2019
Schaal: 1:772

Legende
Plangebied

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)[2] (digitaal; 1:250; 05112019)

[2] AGIV 2019a

1.2 Juridisch kader en onderzoektraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een uitbreiding van een bestaande post op het hoogspanningsnet van Elia gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de uitbreiding en vernieuwing van de omheining, het uitbreiden van een bestaande post met drie nieuwe AIS-velden, de sloop van de oude relaiszaal en de opbouw van een nieuwe relaiszaal) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Wevelgem, Onderstation* bedraagt ca. 13.143 m², de geplande bodemingrepen hebben een oppervlakte van ca. 6.766 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen

archeologie).[3] Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermd onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied in een landbouwgebied ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 5.000 m² of meer bedraagt en de ingreep minstens 1.000 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de stedenbouwkundige aanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het plangebied bestaat momenteel uit een bestaande post op het hoogspanningsnet van Elia. Er is een verharding aanwezig in het noordoosten en oosten van het plangebied. Hierop staan twee gebouwen in het noorden. Eén gebouw is te zien in Figuur 1. Het westen van het plangebied bestaat uit grasland en hier staan in het noorden bomen en in het noordwesten twee kleine gebouwen. Het zuiden van het plangebied bestaat uit een akker.

Bij de bodemingrepen in het verleden, om die bestaande gebouwen en verharding op te richten in het noordoosten en oosten, zal de bodem reeds voor een deel verstoord zijn. De bodem is daar zonder twijfel verstoord, maar het is niet duidelijk hoe diep die verstoring gaat.

Figuur 1: Plangebied vanaf het oosten gefotografeerd[4]

[3] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017.
[4] GOOGLE 2019

Plan 3: Plangebied op orthofoto[5] met gekende verstoringen(digitaal; 1:250; 28102019)

1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein een uitbreiding van een bestaande post op het hoogspanningsnet van Elia. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de uitbreiding en vernieuwing van de omheining, het uitbreiden van een bestaande post met drie nieuwe AIS-velden, de sloop van de oude relaiszaal en de opbouw van een nieuwe relaiszaal). Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven. Dit is te zien in Figuur 2, Figuur 3, Plan 4 en Plan 5.

- ***Uitbreiding van de omheining***

Het omheinde terrein bevat momenteel het noorden, noordoosten en oosten van het plangebied. Deze wordt nu uitgebreid richting van het westen en het zuiden over een oppervlakte van 5.300 m². De zone die wordt uitgebreid ligt nu ongeveer 1 tot 1,2 m lager dan de reeds verharde zone, die waarschijnlijk is opgehoogd in kader van deze verharding. Hier wordt ***de teelaarde*** (ca. 30 cm) verwijderd, om nadien op te hogen via talud tot op het niveau van een reeds aanwezige verharding in het noorden, noordoosten en het oosten.

- ***Vernieuwing van de omheining***

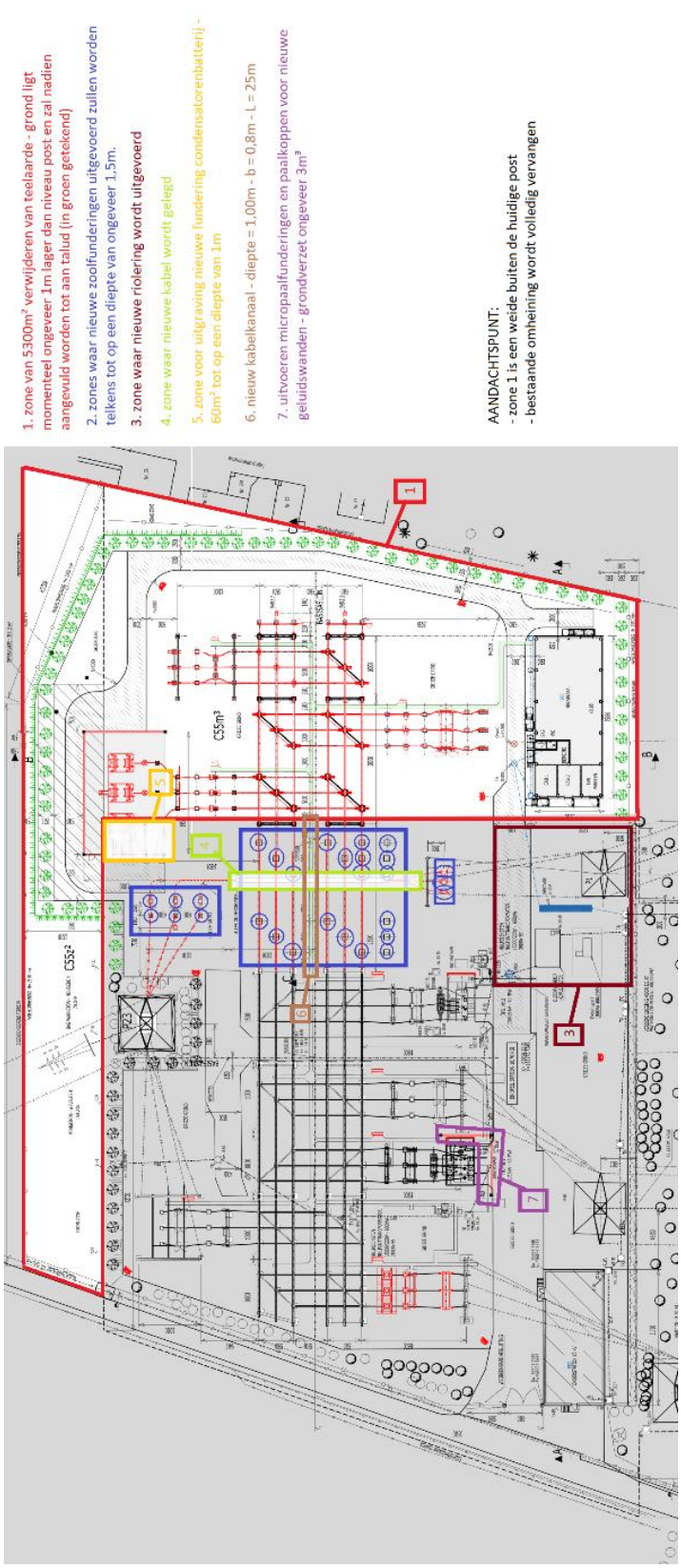
[5] AGIV 2019d

Binnen de bestaande verharding (in het noorden, noordoosten en oosten van het plangebied) en de bestaande posten die hier aanwezig zijn worden ook vernieuwingen aangebracht, het gaat vooral om nieuwe funderingen (zool-, en micropaalfundering) of zones voor riolering, kabels en een nieuw kabelkanaal. Deze zone ligt ongeveer 1 tot 1,2 m hoger, zoals voordien beschreven, dan de zone waar zich momenteel grasland (westen) of akkerland (zuiden) bevindt. Hieronder volgen de ingrepen en hun diepteverstoringen:

- Zone met een nieuwe zoolfundering – ***maximale diepte: 1,5 m***
- Zone met een nieuwe riolering – ***diepte: 0,5 – 1 m***
- Zone met nieuwe kabel – ***diepte: 0,5 – 1 m***
- Zone voor uitgraving fundering condensatorbatterij – ***diepte: 1 m***
- Nieuw kabelkanaal – ***diepte: 1 m***
- Uitvoeren van micropaalfunderingen en paalkoppen voor nieuwe geluidswanden – ***diepte: 0,5 m***

- ***Opbouw en afbraak relaiszaal***

Momenteel staat de oude relaiszaal opgesteld in het noordoosten van het plangebied, maar deze zal worden afgebroken en opnieuw opgebouwd worden in het noordwesten. De snedes staan in Figuur 3. Er is geen informatie over de ingreep die gepaard gaat met de afbraak, wel is geweten dat de bodem bij de opbouw van het nieuwe gebouw op bepaalde locaties tot ongeveer ***1,5 m diep*** verstoord zal worden.

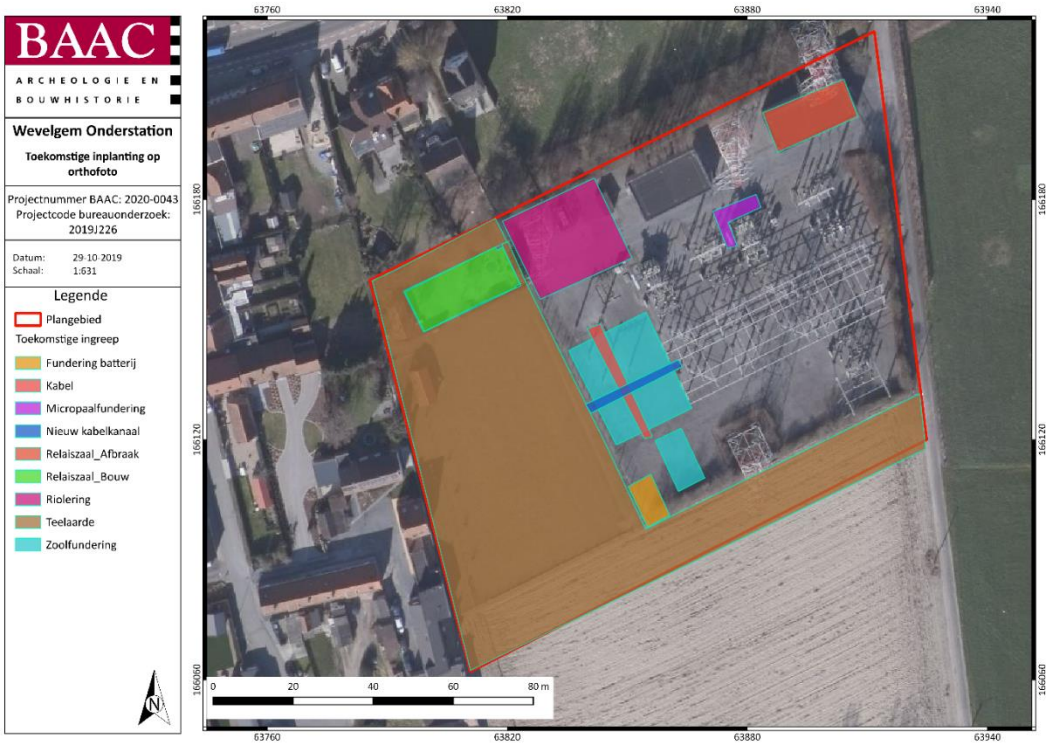

Figuur 2: Toekomstige ingreep[6] (het noorden bevindt zich hier rechts, het zuiden links)

[6] Plan aangebracht door initiatiefnemer.

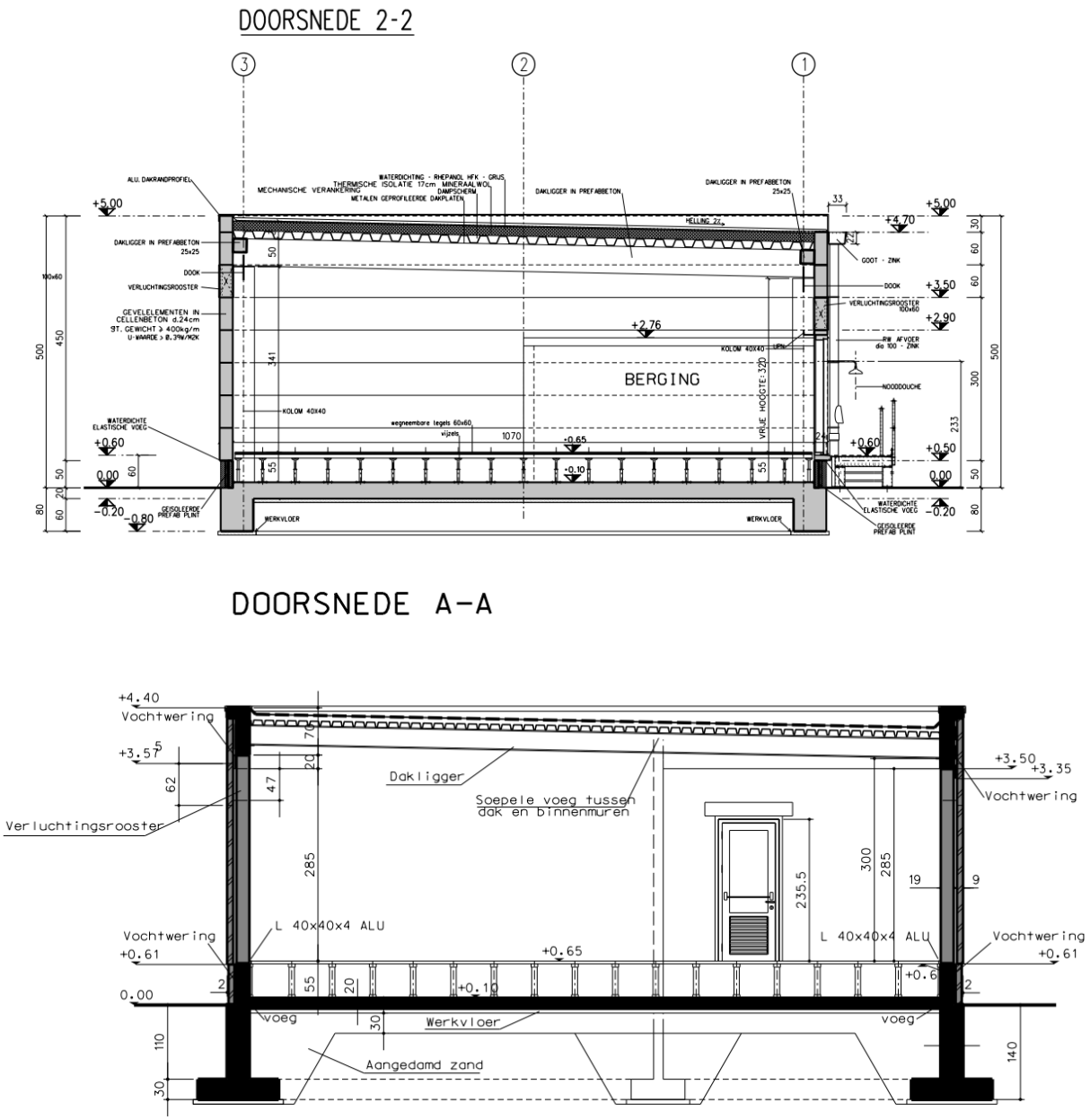

Plan 4: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting[7] op orthofoto[8](digitaal; 1:1; 25102019)

Plan 5: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto[9](digitaal; 1:250; 25102019)

[7] Plan aangebracht door initiatiefnemer.
[8] AGIV 2019d
[9] AGIV 2019d

Figuur 3: Doorsnede van de toekomstige inplanting[10]

Impactanalyse

Binnen de zone die momenteel verhard en gedeeltelijk bebouwd is zullen enkele nieuwe funderingen (micropaal-, en zoolfundering) geplaatst worden, alsook een nieuw kabelkanaal en een zone voor riolering. Deze ingrepen zullen op sommige locaties tot maximaal 1,5 m onder het huidige maaiveld komen en kunnen het archeologisch vlak (indien bewaard en niet vernield bij ingrepen in het verleden) ondanks de ophoging van ongeveer 1 tot 1,2 m toch raken.

De uitbreiding naar het zuiden en westen bevindt zich op gras-, en akkerland, deze zone lijkt op het eerste gezicht niet verstoord. Daar wordt de teelaarde afgehaald, tot een diepte van ongeveer 0,3 m. Rekening houdend met de werken die hiermee gepaard gaan, zoals zware kranen die hierover rijden, is er kans dat potentieel aanwezige archeologische sporen verstoord zullen worden. In het noorden

[10] Plan aangebracht door initiatiefnemer.

van deze zone zal een nieuwe relaiszaal opgericht worden, waarbij ongeveer tot 1,5 m diepte verstoord zal worden. Concluderend, bij de geplande werken in deze – waarschijnlijk onverstoorde zone – zullen eventueel aanwezige archeologische sporen verstoord worden.

1.5 Randvoorwaarden

Het betreft hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, uitgevoerd dient te worden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

2.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto

- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.[11]

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Villaretkaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

[11] CARTESIUS 2019

2.2 Assessment

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

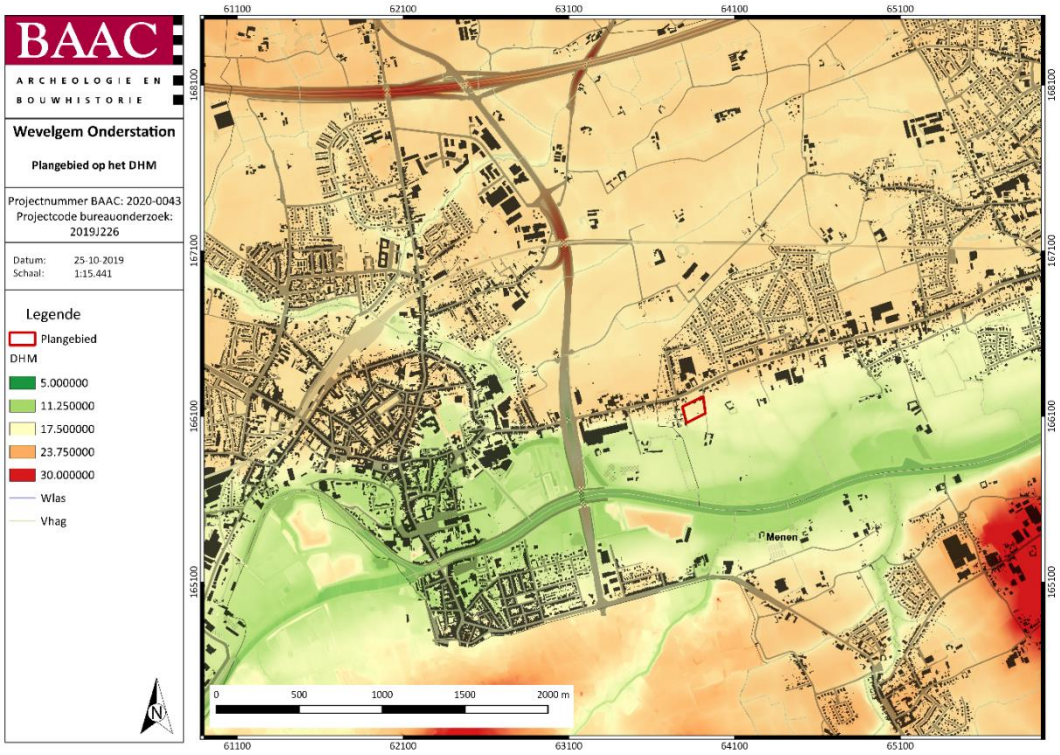
2.2.1 Landschappelijk kader

Topografische situering

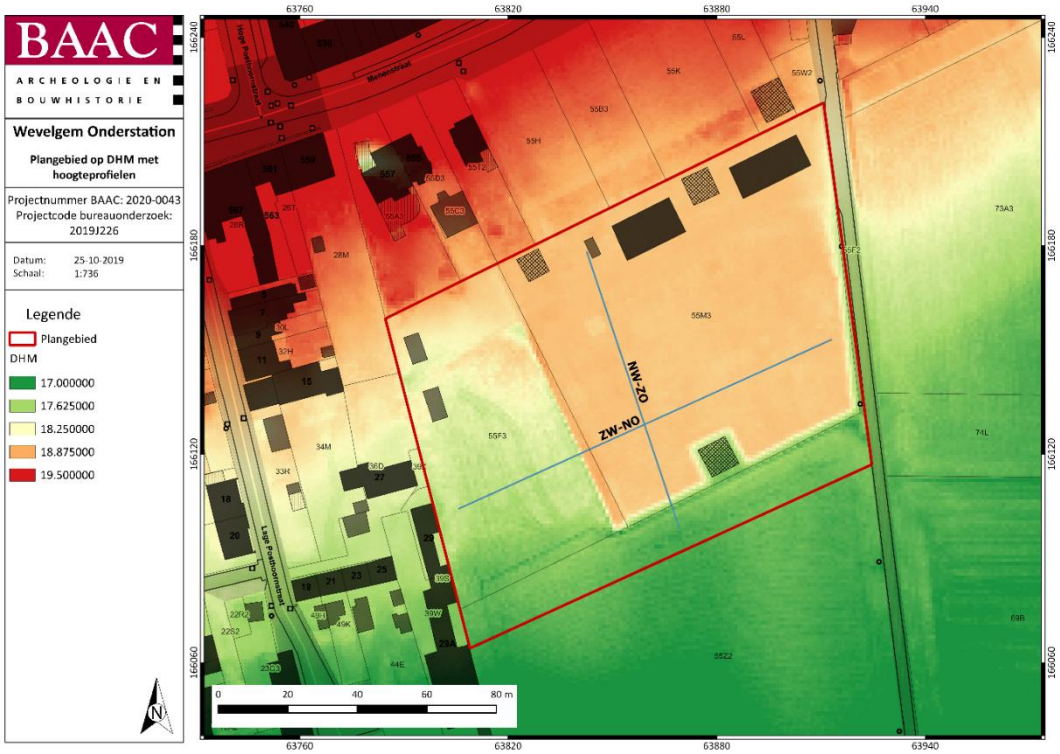
De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1 en Plan 2, en is gesitueerd aan de Menenstraat 553 te Wevelgem. Dit is een verbindingsweg tussen Menen en Wevelgem. Op 500 m ten zuiden van het plangebied bevindt zich de Leie en de Leiemeersen.

Het plangebied wordt in het noorden omringd door huizen aan de Menenstraat, in het oosten door een privéweg, in het zuiden door akkerland en het westen door grasland. Het plangebied is grotendeels verhard in het noordoosten en oosten, en gedeeltelijk bebouwd in het noorden. De onverharde zones bestaan uit open land: het zuiden uit akkerland, het westen uit grasland. In het plangebied bevinden zich enkele bomen in het noorden en in het westen zijn twee kleine gebouwen aanwezig.

Het plangebied bevindt zich in de Leievallei. De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 5 en 30 m + TAW, waarbij de Leie het laagstgelegen punt is en de hoogtes stijgen naar het noorden (+- 25 m + TAW) en het zuiden (+- 30 m + TAW) toe (Plan 6). Binnen het plangebied zelf variëren de hoogtes tussen 17,5 en 18,8 m + TAW (Plan 7, Figuur 4). De laagste delen bevinden zich in het zuiden en westen van het plangebied, waar zich akker-, en grasland bevindt. De hoogste delen bevinden zich in het noorden, noordoosten en oosten van het plangebied, waar zich de verharding en gebouwen van Elia bevinden. Het gaat hier waarschijnlijk om een kunstmatige ophoging. Het verschil tussen de laagste en hoogste delen varieert tussen 1 en 1,2 m.

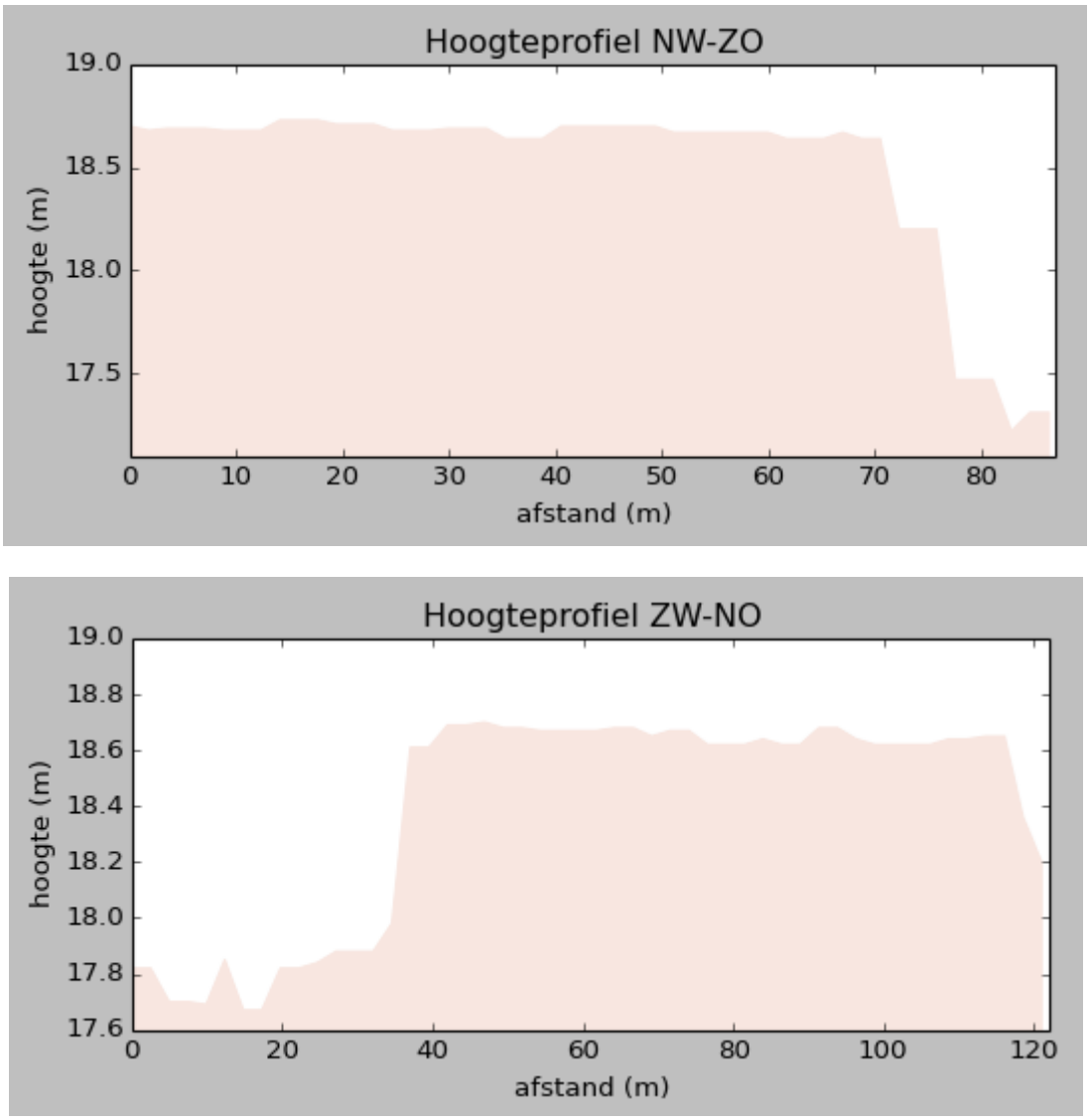

Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)[12] met waterwegen (digitaal; 1:1; 25102019)

Plan 7: Plangebied en hoogteverloop op het DHM[13] (digitaal; 1:1; 25102019)

[12] AGIV 2019b
[13] AGIV 2019b

Figuur 4: Hoogteverloop terrein[14]

Landschappelijke situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei, nabij de vallei van de Leie (zie Figuur 5). De Vlaamse Vallei is een depressie (in feite een complex van deels bedolven thalwegen) die vanaf het midden-cromerien door fluviatiele processen is uitgeschuurd tot diep in het paleogeen- en neogeensubstraat en in de loop van het weichseliaan opgevuld is geraakt. De dikte van dit jong-quartaire opvulpakket kan meer dan 25 m, en plaatselijk zelfs tot 30 m bedragen. De Vlaamse Vallei vormt een lange zandige vlakte waarvan de kern is gelegen ten noorden van Gent, tussen Maldegem en Stekene. De hoogte ligt er gemiddeld lager dan 10 m +TAW. De Vlaamse Vallei heeft oostelijke en zuidelijke uitlopers. De zuidelijke uitlopers vallen min of meer samen met de Leievallei, de Boven-Schelde en Dendervallei. In vergelijking met de Scheldevallei komen in de Leievallei dikkere afzettingen over een grotere breedte voor. Het quartaire dek is er dikker en aan de westelijke zijde ook lemiger.[15]

[14] AGIV 2019b
[15] BORREMANS 2015 p. 211

De topografie van de Vlaamse Vallei wordt deels bepaald door tertiaire getuigenheuvels uit het Paleogeen en Neogeen, die in de ondergrond aanwezig zijn. Tevens komt op het laagterras een microreliëf voor dat is gevormd door eolische dekzanden en boreale stuifzandduinen. Daarnaast zijn lokaal ook niet-geërodeerde restanten van de verwilderde fluvioperiglaciale, pre-holocene dalbodem aanwezig in de vorm van donken. Het laagterras wordt ontwaterd door een complex van beekjes waarvan het grootste deel afwatert in de richting van de Leie of de Schelde.[16]

In het laat-pleistoceen (130.000-11.650 BP[17]) werd de Vlaamse Vallei in haar definitieve vorm uitgeschuurd, tot diep in het paleogeen- en neogeensubstraat. Het diepste punt van deze uitschuring werd bereikt op de overgang van het Eemiaan (130.000-117.000 BP) naar het weichseliaan (117.000 BP-11.650 BP). In deze periode waren de Leie en de Schelde meanderende rivieren met een sterk veranderende loop. De kustlijn kwam gedurende het emiaan ongeveer overeen met de huidige kustlijn. Tijdens het weichseliaan werd het klimaat kouder en verkregen de rivieren als gevolg hiervan een vlechtend geulenpatroon (zie Figuur 6).[18]

Tijdens het vroeg-pleniglaciaal (117.000-76.000 BP) was een zeer koud en vochtig klimaat, gekenmerkt door vlechtende riviersystemen en de aanwezigheid van permafrost (permanent bevroren ondergrond). Als gevolg van dit laatste waren de insnijdingen beperkt. De beperkte vegetatie zorgde voor onvoldoende bescherming van de hellingen tegen het smeltwater dat in het voorjaar vrijkwam.[19] Fluvioperiglaciale accumulatie domineerde en de Vlaamse Vallei werd door geleidelijke aggradatie opgevuld met afbraakmateriaal van het paleogeen- en neogeensubstraat. Tijdens de lente werd door het smeltwater zand en leem afgezet over de ganse breedte van de vallei. Tijdens de daaropvolgende zomer nam het debiet af en trok het water zich terug naar het hoofdstroomgebied. In de actieve geulen werd nog steeds zand afgezet, terwijl in de depressies in de valleivlakte leem sedimenteerde. De fluvioperiglaciale afzettingen zijn opgebouwd uit materialen die onder koude condities werden aangevoerd, door regen- en smeltwater van sneeuw of bodemijs, en vertonen een uiteenlopende lithologische opbouw en duidelijke laterale facieswisselingen.[20]

Tijdens het laat-pleniglaciaal (76.000-14.640 BP) trad een zeer koude en droge periode op, waarbij de vegetatie zeer beperkt was en winden vat kregen op het zandoppervlak in een schaars begroeide poolwoestijn.[21] Hierbij werden dekzandruggen afgezet die transversaal op de toen heersende noord- tot noordwestelijke winden lagen. Door superpositie ontstond een langgerekte dekzandgordel, met een steile, zuidwaarts gerichte lijzijde en een zachte noordwaarts gerichte loefzijde. Het gaat hierbij om een pakket van kalkloze, homogene en goed gesorteerde, fijne tot middelmatig fijne zanden met een dikte van 1 tot 5 m. De noordwaarts gerichte afwatering werd hierdoor afgedamd, waardoor langs de zuidrand van dekzandrug verschillende paleomeren ontstonden. Het verwilderde riviersysteem boog oostwaarts af om via het doorbraakdal van Hoboken en de Beneden-Schelde zijn weg naar de zee te zoeken.[22]

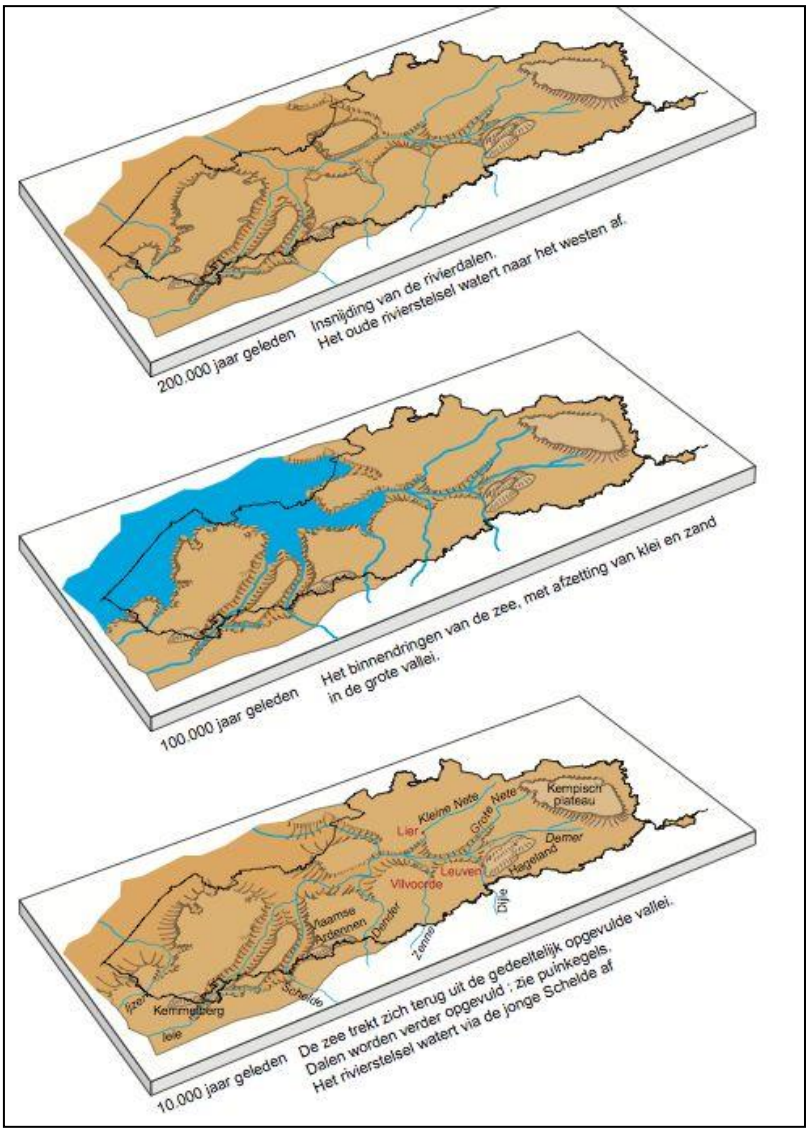
Tijdens het laat-glaciaal (de laatste fase van het weichseliaan, 14.640-11.650 BP) en in het holoceen (11.650 BP tot nu) verbeterde het klimaat opnieuw en verkreeg de Leie opnieuw een meanderend patroon (zie Figuur 7). Het huidige oppervlak valt dan ook grotendeels samen met dat van de laatste fluvioperiglaciale afzettingen uit het weichseliaan. De rivieren sneden zich vanop dat niveau in, wat mede gefaciliteerd werd door de verdwijnende permafrost, waardoor een laagterras ontstond. Later werden deze vroeg-holocene dalen als gevolg van de stijgende zeespiegel en erosiebasis weer

[16] DE MOOR G., VERMEIRE S. 1999
[17] BP = *Before Present*, waarbij het heden gelijkgesteld is met het jaar 1950 n.C.
[18] DE MOOR G., VERMEIRE S. 1999
[19] VERBRUGGEN et al. 1991 p. 360-361
[20] BORREMANS 2015 p. 216-217
[21] VERBRUGGEN et al. 1991 p. 361
[22] BORREMANS 2015 p. 219

gedeeltelijk opgevuld met alluviale afzettingen.[23] Tijdens de koudere Dryasperioden binnen het laat-glaciaal werden rivierduinen gevormd door lokale verstuiving van zanden uit de drooggevallen rivierbeddingen. Soms werden deze tijdens het holoceen nog eens lokaal herwerkt, waardoor stuifzandduinen ontstonden.[24]

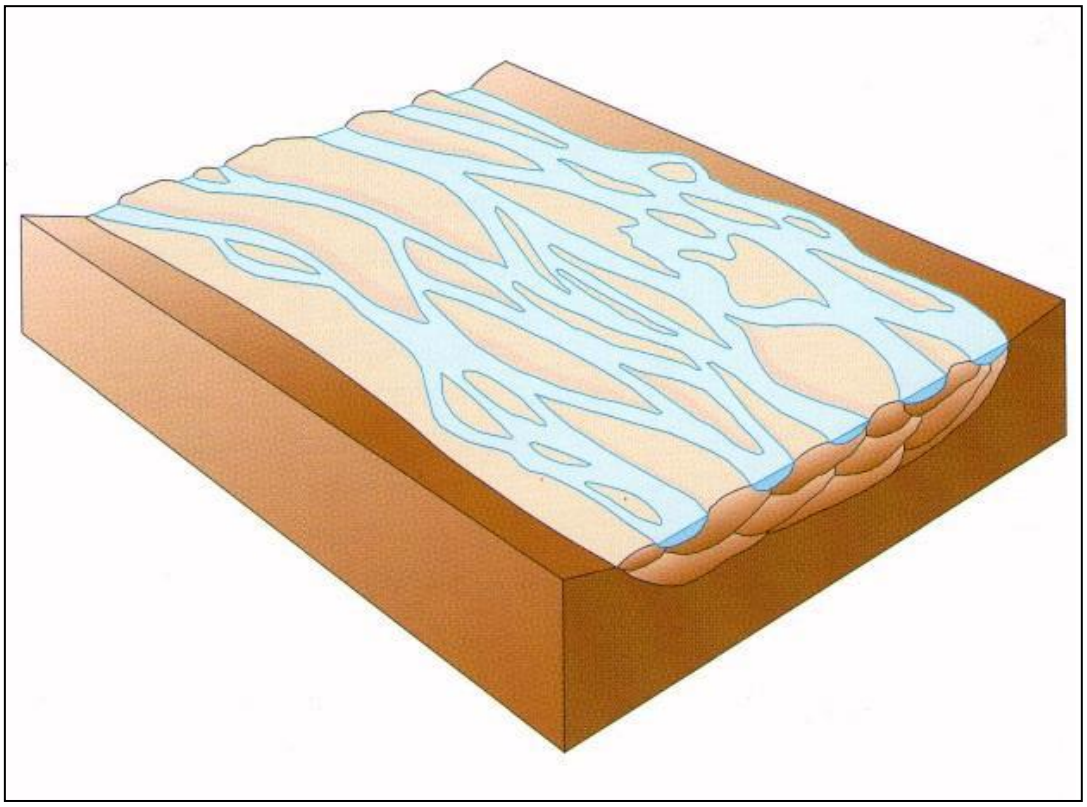
Gedurende het holoceen heeft de Leie zich als een *underfit river* ingesneden in de brede vallei. Heden ten dage heeft de rivier een breedte van enkele tientallen meter en slingert zij zich met grote meandervormige kronkels doorheen de valleibodem. In de loop van de tweede helft van de negentiende en twintigste eeuw werd de loop van de Leie steeds meer rechtgetrokken in het kader van een grootschalig moderniseringsprogramma dat de waterafvoer moest verbeteren en de rivier bevaarbaar maken voor grotere schepen. Hierbij werden dijken aangelegd, oevers verstevigd en oude meanders afgesneden. Als gevolg hiervan werd het historische landschapspatroon deels weggevaagd en werden veel van de oorspronkelijke gras- en meerslanden opgehoogd voor landbouw, industrie en bewoning.[25]

[23] DE MOOR G., VERMEIRE S. 1999
[24] BORREMANS 2015 p. 219
[25] DE MOOR 1997

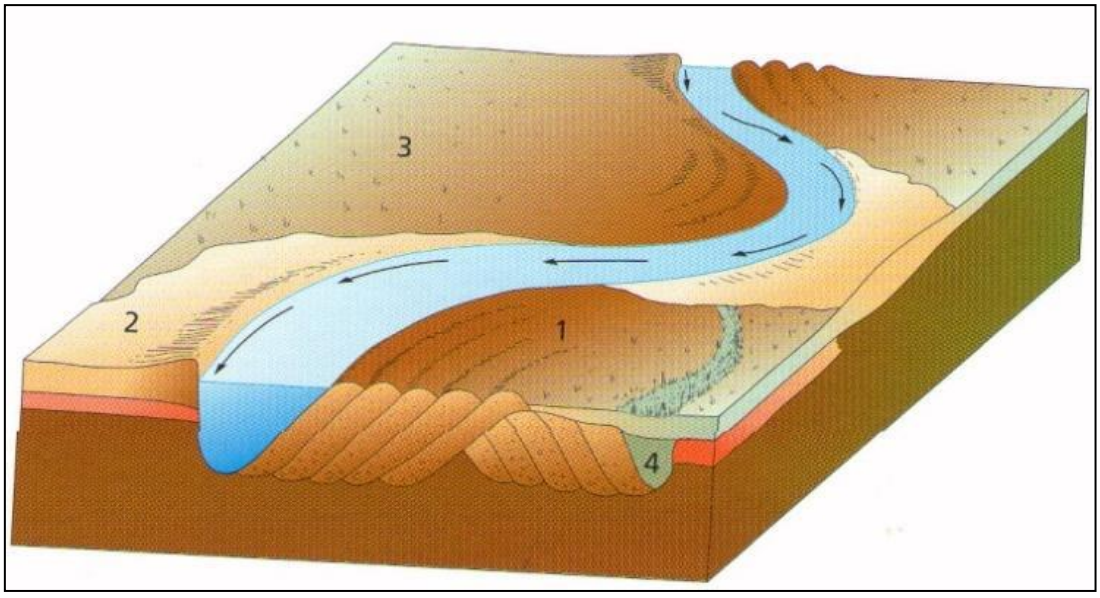

Figuur 5: De vorming van de Vlaamse Vallei in de loop van het pleistoceen[26]

[26] CARTOGIS 1999

Figuur 6: Schematische voorstelling van een vlechtend geulenpatroon, zoals dit in de Vlaamse Vallei actief was in het weichseliaan[27]

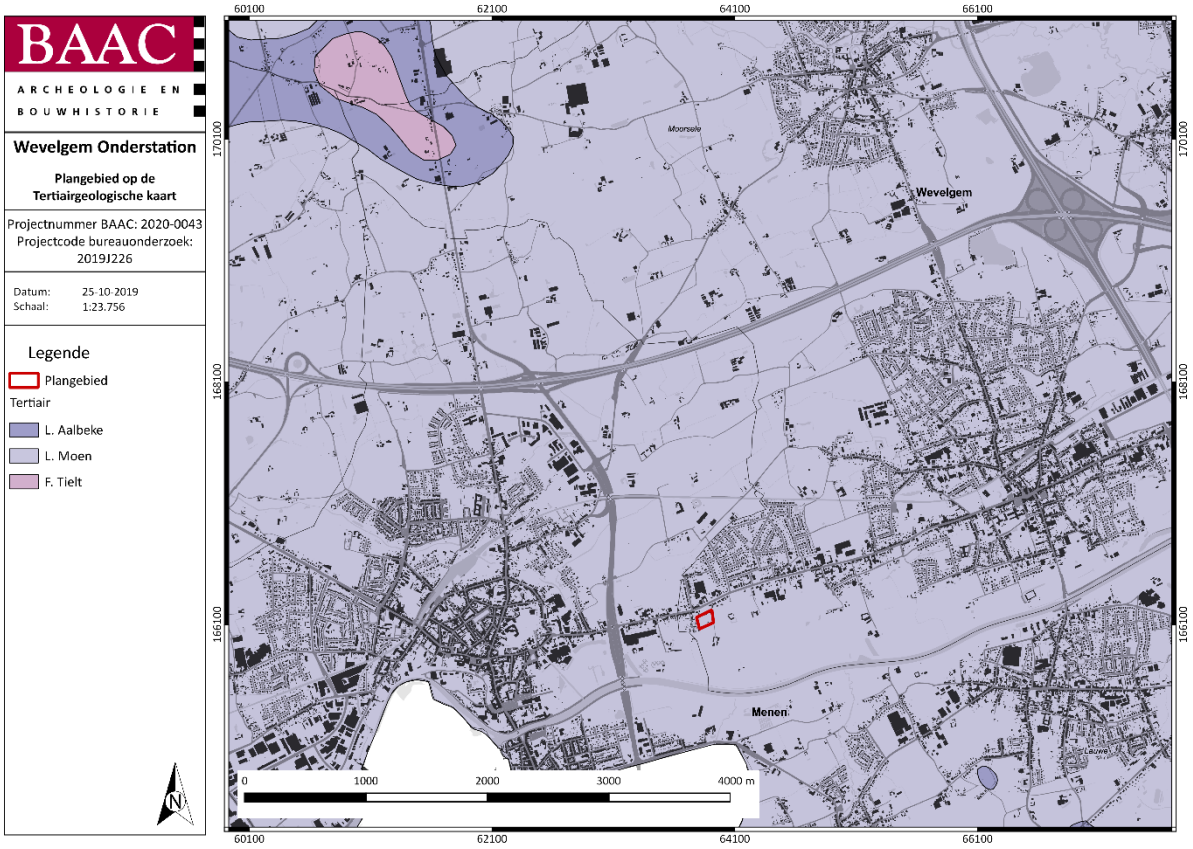

Figuur 7: Schematische voorstelling van een meanderend rivierenpatroon, zoals dit in de vallei van de Leie actief is vanaf het laatglaciaal[28]*. 1: Kronkelwaarden (binnenkant van de rivierbocht), 2: Oeverwal (buitenkant van de rivierbocht), 3: Komgronden, 4: Oude, verlande riviermeander*

[27] Van Strydonck & Mulder, 2000.
[28] Van Strydonck & Mulder, 2000.

Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied bevindt zich binnen de Formatie van Kortrijk, in het Lid van Moen (KoMo) (Plan 8). *De Formatie van Kortrijk* is een essentieel mariene afzetting en bestaat voornamelijk uit kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten. Het *lid van Moen* bestaat uit een heterogene siltige tot zandige afzetting met *nummulites planulatus*. De zandhoudende klei weerspiegelt een lichte regressie. Er komen homogene kleilagen voor van enkele meters dikte.[29]

Plan 8: Plangebied op de tertiairgeologische kaart[30] (digitaal; 1:50.000; 25102019)

Quartair

Op de quartairgeologische kaart (schaal 1:200.000) is het plangebied gekarteerd als type 3 (Plan 9, Figuur 8). Hier bevinden zich mogelijk Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (**E***LPw*) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (**H***Q*) op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) (**F***LPw*).

Op de quartairgeologische kaart (schaal 1:50.000) is het plangebied gekarteerd als type 50 (Plan 10, Figuur 8). Type 50 bestaat uit een opeenvolging van Tardiglaciaal niveo-fluviaal en fluvio-eolisch lemig zand (T), bovenop Weichseliaan bovenste (F1) en onderste (F2) zandige complex.

- ***Tardiglaciale deklaag (T)***

Deze sedimenten vormen een dunne deklaag van niveo-fluviaal en fluvio-eolisch lemig zand (T) en zandig of kleiig leem (t) bovenop de Weichseliaan fluvioperiglaciale opvullingssedimenten van de

[29] DOV VLAANDEREN 2019b ; DE GEYTER 2001
[30] DOV VLAANDEREN 2019b

Vlaamse Vallei. Het zandige sediment wordt gewoonlijk beschreven als een gelig soms leemhoudend zand met aan de basis een fijn grindlaagje. De meer lemige sedimenten bestaan meestal uit een afwisseling van bruingrijze zandige leem en grijs min of meer lemig zand. De sedimenten zijn waarschijnlijk afgezet langs rivieren, die geleidelijk aan hun verwilderd beddingpatroon in een meer permanente loop veranderden. Bij overstromingen werden over grote oppervlakten langs deze beddingen fluviatiele sedimenten aangevoerd. Tegelijkertijd was er een aanvoer van lemig niveo-eolisch materiaal. De zandige en lemige fluviatiele en niveo-eolische sedimenten waren sterk onderhevig aan fluvio-eolisch en niveo-fluviale herwerking. Het sediment werd hierbij lokaal herverdeeld. Zo werd het lemig materiaal van niveo-eolische oorsprong vanuit het noorden herverdeeld als gevolg van smeltwater afkomstig van de sneeuwstormen waarmee het sediment in eerste instantie werd aangevoerd. Onderaan vertoont het sediment eerder fluviatiele structuren, terwijl hogerop het sediment een meer eolisch karakter verkrijgt. Mogelijk komt er zelfs zuiver eolisch dekzand voor. Op basis van boorbeschrijvingen valt er echter geen onderscheid te maken tussen de eolische en de niveo-fluviale zandige sedimenten. Het eolisch dekzand zou ontstaan zijn door het plaatselijk met de wind opwaaien van sedimenten tijdens de koude Dryasfasen van het Tardiglaciaal. Verderop werden ze dan opnieuw op het oppervlak van het Laagterras afgezet. De basis van dit eolische dekzand kan gevormd worden door een keienvloertje. Mogelijk is dit grindlaagje een restproduct van de deflatie van het fluvioperiglaciale opvullingsvlak van de Vlaamse Vallei onder zeer koude omstandigheden. Dat de sedimenten gedurende koude fasen afgezet werden, kan ook afgeleid worden uit de vorstverschijnselen (cryoturbaties en vorstspleten), die op verschillende plaatsen in het sediment teruggevonden worden. De Tardiglaciale deklaag wordt voornamelijk in de vlakte van de Leie 'herkend'. De meer lemige sedimenten zijn er nog te onderscheiden van de onderliggende zandige fluvioperiglaciale sedimenten van de Weichseliaan dalbodemopvulling. De basis van de zandige sedimenten is dan weer regelmatig te herkennen aan het grindvloertje. In de Leievlakte werd deze deklaag dan ook als afzonderlijk pakket ingetekend.[31]

- ***Het bovenste zandige complex (F1)***

Deze eenheid bestaat uit middelmatig tot fijn zand en lemig zand. De kleur kan variëren van grijs over grijsgroen tot grijsgeel. Het zand is kalkhoudend en kan lokaal glauconiet bevatten. Aan de basis wordt geregeld een grof grindhoudend zand of een grindlaag teruggevonden. Dit grind bestaat meestal uit silexkeitjes. Kleikeitjes afkomstig van herwerkte klei uit de Ieper Groep worden ook wel aangetroffen. Lokaal werd zelfs een grind bestaande uit plutonische of metamorfe gesteentefragmenten beschreven. In ontsluiting worden verschillende niveaus met vorstverschijnselen waargenomen. Naar boven toe wordt het sediment meer en meer lemig. Karakteristiek voor de afzetting, in ontsluiting alleszins, is de trogvormige schuine gelaagdheid. De eenheid vertoont meestal een erosieve basis, waardoor ze op sedimenten van verschillende ouderdom kan komen te liggen. Op de plaatsen waar de lemige eenheid aanwezig is, kan er gemakkelijk een onderscheid gemaakt worden met de onderliggende sedimenten. Daar waar deze zandige eenheid rechtstreeks op de onderste zandige eenheid rust, wordt herkenning natuurlijk moeilijk. In de Leievlakte kan de dikte oplopen tot 10m. Wanneer de lemige eenheid ontbreekt en het bovenste zandig complex onmiddellijk op het onderste rust, dan kan in de Vlaamse Vallei de dikte van het bovenste zandige complex alleen gemakkelijk 15m bedragen.[32]

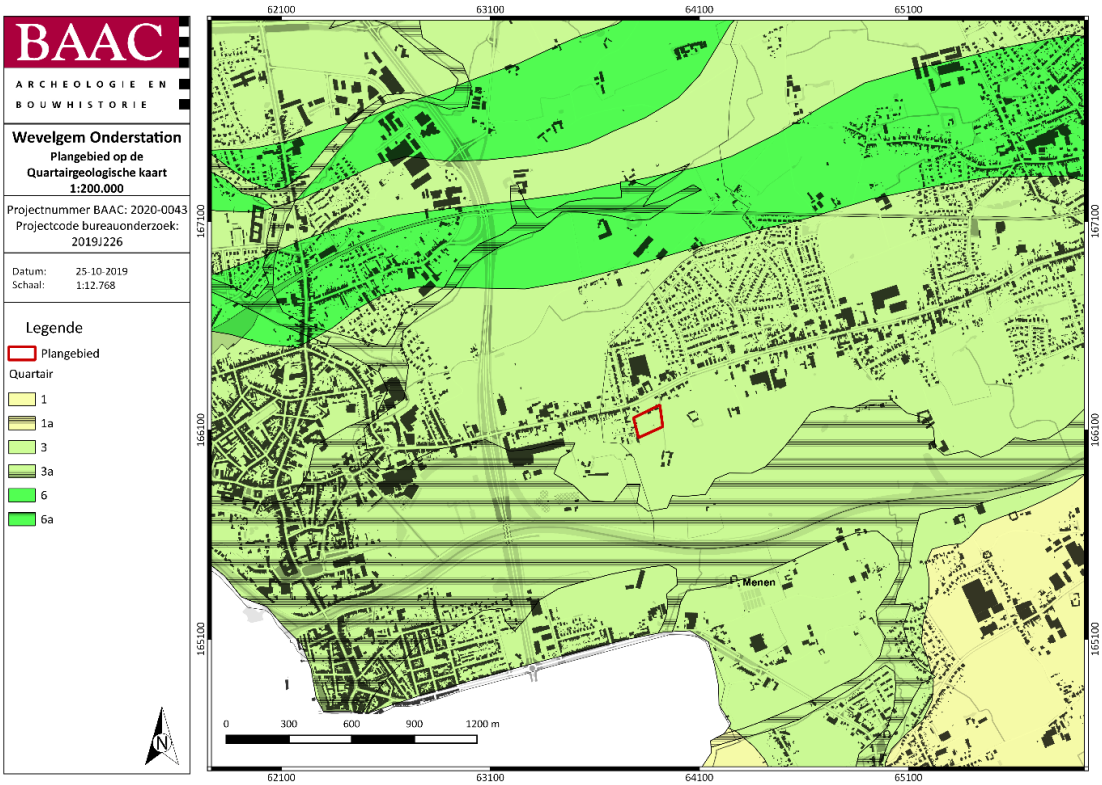
- ***Het onderste zandige complex (F2)***

Algemeen gezien doet het onderste zandige complex zich voor als een grijs middelmatig tot grof zand. Naar de basis toe wordt het zand grover en wordt het grindhoudend. Aan de basis komt dan gewoonlijk een grindlaag van grote gerolde en gebroken silexkeien voor (zwart, bruin en geel van kleur). Een enkele keer wordt de aanwezigheid van fosfaatkeitjes in het grind beschreven. Deze grindlaag kan

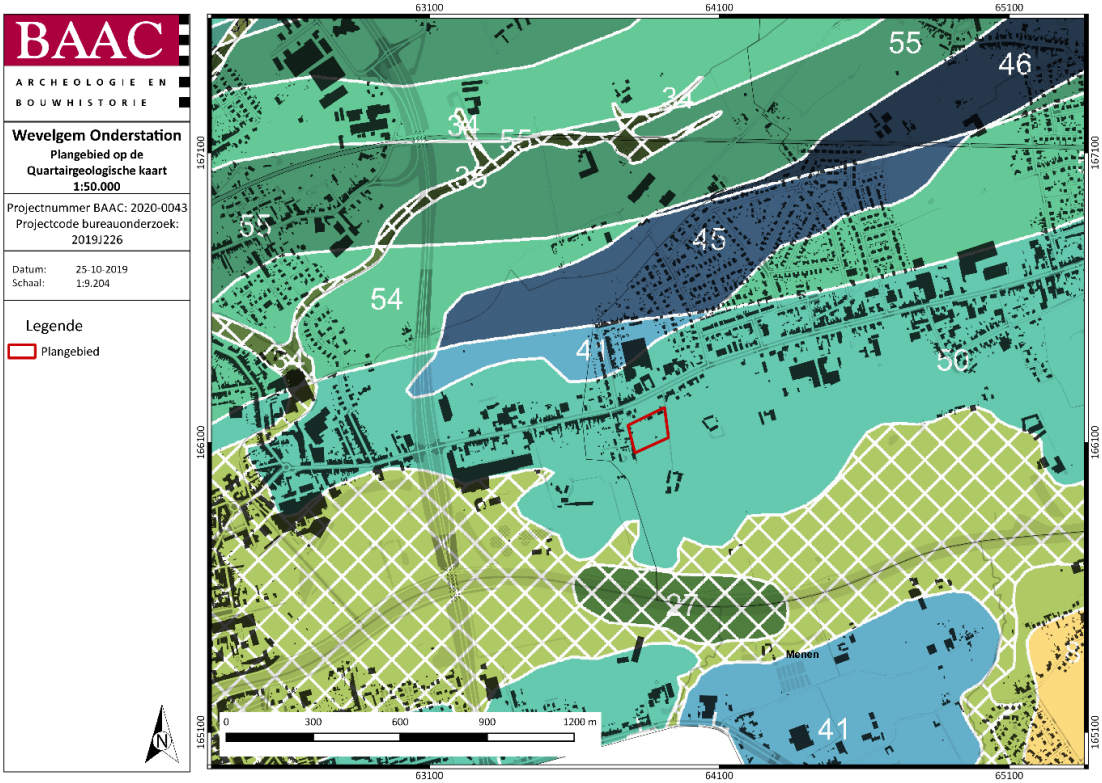
[31] MATTHIJS 2002 p.22-23
[32] MATTHIJS 2002 p. 26

behoorlijk dik worden en als een echte ondoordringbare bank fungeren. De basis kan ook gevormd worden door een 'grind' van kleikeien en verharde leembrokken. Onderaan bevat het zand meestal een grote hoeveelheid fossielen. Gewoonlijk bestaan deze fossielen hoofdzakelijk uit resten van zoetwaterschelpen en landslakken (Cylas, Pupa of Lymnoea). Geregeld worden ook wel herwerkte eocene fossielen teruggevonden en tanden van vissen en gerolde beenderfragmenten van kleine zoogdieren. Verder komen de schelpenresten meer verspreid over het ganse zandpakket voor. De basis van het onderste zandige complex wordt geregeld gevormd door een mengeling van het grove zand, herwerkte klei uit de Ieper Groep en grind bestaande uit silexkeien. Dit kleiige basispakket is 2 tot 3m dik. Soms wordt eerst een tweetal meter sediment, enkel bestaande uit een mengeling van herwerkte klei en silexkeien, aangetroffen vooraleer het eerste grove grindhoudende zand zijn intrede doet. De sedimenten van het onderste zandige complex zijn normaal over de ganse breedte van de Vlaamse Vallei afgezet. Het pakket kan echter sterk in dikte variëren. Lokaal op de plaatsen waar enkel het lemige complex aangetroffen wordt, is de dikte van het onderste zandige complex bijgevolg tot nul herleid. Wanneer de drie fluviatiele complexen aanwezig zijn bedraagt de dikte van het onderste zandige complex gemiddeld 3m. Wanneer enkel de zandige complexen voorkomen dan is het onderste pakket gemiddeld 8m dik. In sommige gevallen worden echter diktes van 10m en meer aangetroffen. In het geval van de grote diktes zijn het meestal alleen de onderste meters van het sediment die echt bestaan uit grof grindrijk zand. Hogerop wordt dan gewoonlijk een grof tot middelmatig zand aangetroffen. De schelpenfragmenten komen over de ganse dikte van het pakket voor. De grens met het bovenliggende zandige complex wordt dan daar gelegd, waar hogerop in het sediment opnieuw een grindlaag aangetroffen wordt en/of daar waar zich een plotse verandering in textuur voordoet, namelijk waar van grof of middelmatig zand naar fijn zand overgegaan wordt. De afzetting van dit pakket moet gesitueerd worden in het Vroeg Glaciaal. Deze zandige sedimenten werden onder periglaciale omstandigheden afgezet. Het geheel werd gevormd door een verwilderd rivierensysteem. Het mag duidelijk zijn uit de samenstelling van de sedimenten dat het afzettingsmechanisme van dit systeem bestaat uit een afwisseling, zowel in plaats als in tijd, van erosie en sedimentatie. Hierbij werd de Vlaamse Vallei aanvankelijk nog verder in het tertiair substraat uitgediept.[33]

[33] MATTHIJS 2002 p. 27

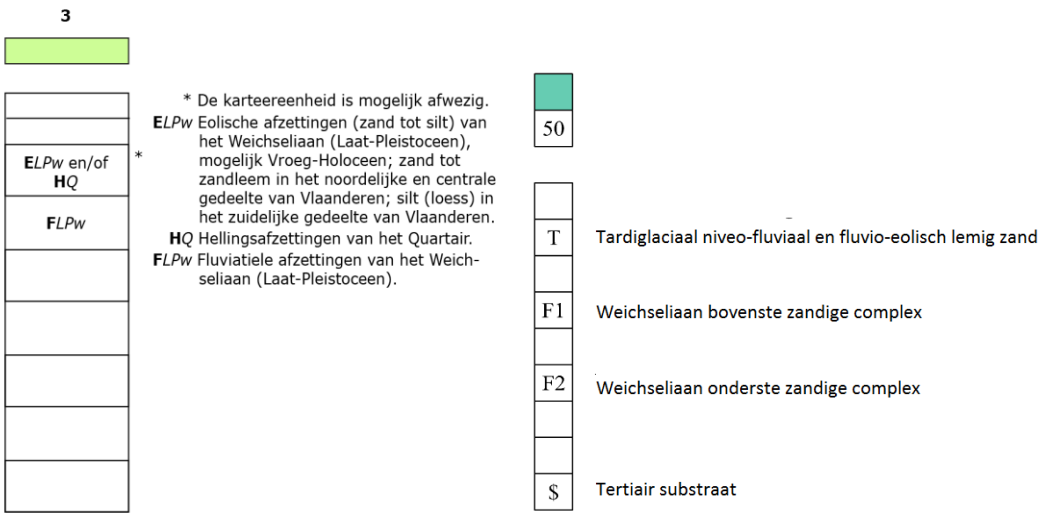

Plan 9: Plangebied op de quartairgeologische kaart[34] (digitaal; 1:200.000; 25102019)

Plan 10: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000[35] (digitaal; 1:50.000; 25102019)

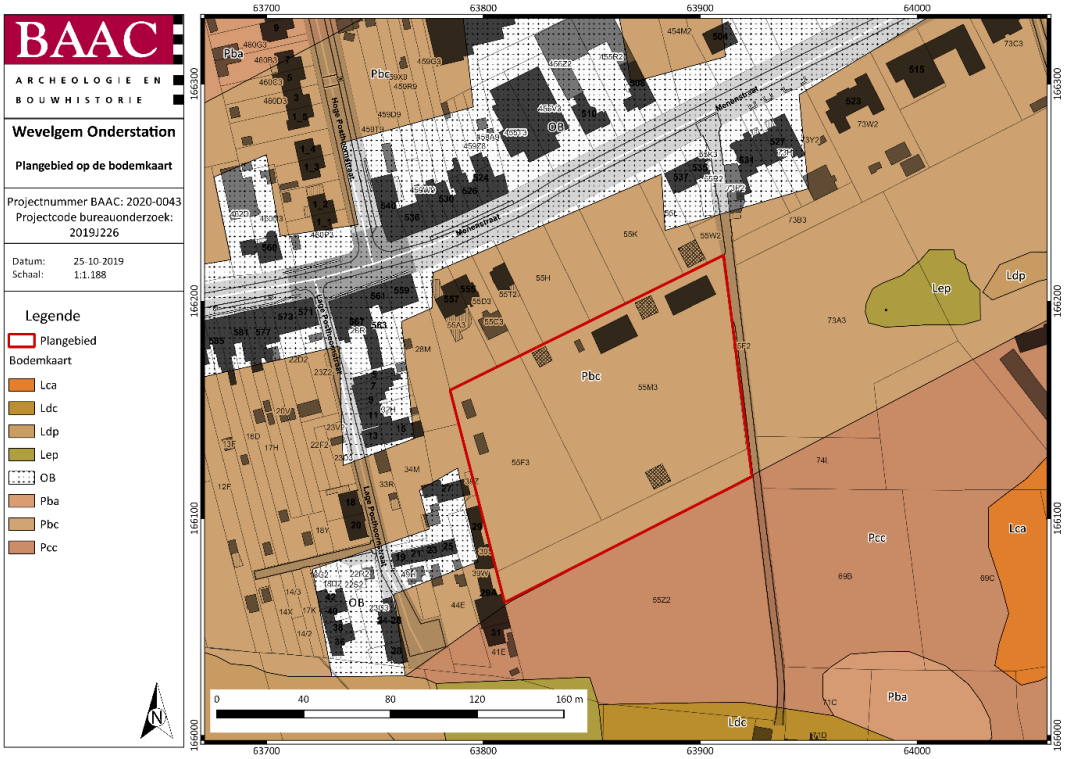
[34] DOV VLAANDEREN 2019c
[35] DOV VLAANDEREN 2019c

Figuur 8: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:200.000- links en 1:50.000 – rechts) betreffende het plangebied[36]

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als ***Pbc***, een droge lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. In de buurt komt nog ***OB*** (bebouwde zone) en ***Pcc*** (een matig droge licht-zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont) voor.

Plan 11: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen[37] *(digitaal; 1:20.000; 25102019)*

[36] DOV VLAANDEREN 2019c
[37] DOV VLAANDEREN 2019a

2.2.2 Historisch kader

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Wevelgem, nabij de grens met Menen.

- Wevelgem

In de historische bronnen komt de gemeente pas voor het eerst voor in de 12de eeuw als "*Wevlengem".* In 1197 vinden we "Weuelghem" in een oorkonde waarbij Lambrecht van Vichte een allodium schenkt aan de abdij van Nonnebosse. In 1202 evolueert de naam naar "*Wevelenghem"* en ten slotte naar "*Wevelgem"* in 1915. De naam bestaat uit een samenstelling van de Germaanse persoonsnaam *Wivilo* met de verzamelsuffix *-inga* en *heem*, wat "*woonplaats van de lieden van Wivilo*" betekent.[38]

In de middeleeuwen wordt er vlas geteeld in Wevelgem en vanaf de 16de eeuw wordt deze geïntensiveerd. In 1850 wordt het verbod op het vlas roten in de Leie opgeheven en dat zorgde voor een hoge vlucht van de vlasindustrie. Voordien diende het vlas geroot te worden in stilstaand water, om watervervuiling en vissterfte tegen te gaan. De evolutie van de vlasindustrie had een impact op het inwonersaantal en op het wegennet. Beiden breidden uit vanaf de 19de eeuw. Wevelgem is een straatdorp en het oorspronkelijke stratenpatroon is nog grotendeels bewaard. De kern wordt gevormd door de Grote Markt en de uitvalswegen, waarrond de bebouwing voornamelijk is geconcentreerd. Recente woonuitbreiding is verspreid over het hele grondgebied. Buiten de kern is er vooral sprake van een versnipperd hoevebestand, voornamelijk uit de 19de en 20ste eeuw. Enkele hoeves hebben een 17de of 18de -eeuwse kern en enkele hebben historisch belang.[39]

- Menen

In de historische bronnen komt Menen voor het eerst voor in een Latijnse leuze uit 1087, waarin de bisschop van Noyon en Doornik de inkomsten en het patronaatrecht van de parochiekerk van Menen toewijst aan de Noord-Franse Benedictijnerarbij van Hasnon-sur-la-Scarpa. De stad groeit uit tot een heerlijkheid en wordt tot 1288 bestuurd door de familie van Menen. De economische bloei start in 1351, wanneer Menen stadsrechten verkrijgt. De heerlijkheid ontwikkelt zich snel tot een gereputeerde lakenstad, waarin ook brouwerijnijverheid belangrijk wordt. De oude stadskern van Menen ligt op de linkeroever van de thans gedempte Leiearm. In deze oude kern zijn verschillende beschermde monumenten aanwezig. De stad heeft vaak te lijden onder militaire acties vanaf de 15de eeuw. In het midden van de 16de eeuw was menen een stad zonder vestingen met een twintigtal straten en een dicht stratennet en op het einde van de 16de eeuw waren dit na uitbreidingen een dertigtal straten met vele nieuwe openbare gebouwen. De brouwerijactiviteiten groeiden sterk in deze eeuw met een 64-tal brouwerijen. De eerste echte omwalling komt er pas in 1578 toen Menen zich aansloot bij de opstand van de Nederlanden tegen Spanje. Deze wallen worden in 1644 gesloopt, om verdere vernielingen te vermijden. Bij de Vrede van Nijmegen (1678) wordt Menen aan Frankrijk toegewezen, Lodewijk XIV laat de belangrijke grensstad vanaf 1679 uitbouwen tot een modelvesting. Op het einde van de 17de en in de 18de eeuw heeft Menen te leiden onder oorlogsperikelen en verwisselt het verschillende malen van bezetter. In het midden van de 18de eeuw kent Menen een korte economische bloei, met de aanleg van een versteend wegennet, waardoor nieuwe industrietakken ontstonden of oude heropleefden en opnieuw gebouwd werd in de stadskern. In 1706 komt de stad in Oostenrijks bezit, door het *Barrièretractaat* van 1715 wordt het een Hollandse garnizoenstad die in 1744 door Lodewijk V heroverd wordt. Deze laatste laat de vestingen en het hoornwerk slopen, enkel de grondvesten bleven bewaard. In 1748 wordt Menen opnieuw een barrièrevesting, nu onder Habsburgs gezag. Het barrièrestatuut wordt in 1782 door Jozef II opgeheven. Na de overwinning van Napoleon in Waterloo wordt een vestinggordel aangelegd waarbij ook Menen wordt ingeschakeld. De nieuwe versterkingen die vanaf 1817 (Hollandse periode) worden opgericht,

[38] DEBRABANDERE 2010 ; IOE 2019 ID 121883
[39] IOE 2019 ID 121883

steunen grotendeels op de grondvesten van Vauban. In 1830 zijn de vestingen nog niet voltooid en in 1852 verliest de vesting van Menen alle betekenis. Een deel van de terreinen wordt verkocht en een deel van de vesting wordt afgebroken. In de tweede helft van de 19de eeuw is het bewoningspatroon veranderd door de ontmanteling van de vestingen en de verbeteringen aan het wegennet.[40]

2.2.3 Cartografische bronnen

Ferraris (1771-1778)

Op de Ferrariskaart[41] (Plan 12) is te zien dat het plangebied zich in nabijheid van de hoofdweg, de Menenstraat, tussen Menen en Wevelgem, bevindt. Het bestaat uit akkerland. Rondom het plangebied ligt in het westen de - wat hedendaags - Lage Posthoornstraat wordt genoemd. In het noorden bevindt zich een klein L-vormig gebouw en in het westen bevinden zich meerdere rechthoekige gebouwen. In het algemeen bestaat de omgeving rondom het perceel uit gras-, of akkerland, die verdeeld zijn in grotere of kleinere percelen door bomenrijen of kleine wegen. In het zuiden bevinden zich twee sites met walgrachten. Op de kaart is de Leie ook zichtbaar, ten zuiden van het plangebied. Deze heeft een hele andere vorm dan nu, waardoor de rivier waarschijnlijk ooit eens is rechtgetrokken.

Vandermaelen (1846-1854)

De locatie van het plangebied heeft op de Vandermaelenkaart[42] veel gelijkenissen met de hedendaagse kaarten, zoals de kadasterkaart of de topografische kaart (Plan 13). Deze bevat bijvoorbeeld de privéweg in het oosten, de Lage Posthoornstraat in het westen en de Menenstraat in het noorden. Op de kaart staat *Poosthoornhoek* geschreven, waarnaar de Lage Posthoornstraat vernoemd is. Aan de Lage Posthoornstraat worden enkele gebouwen afgebeeld. Het plangebied zelf bestaat uit gras- of akkerland. In de ruime omgeving is vooral een open landschap afgebeeld. Er komen drie sites met walgrachten voor, één in het zuidwesten, één in het zuiden en één in het zuidoosten. Op deze kaart staan ook hoogtelijnen afgebeeld, die duidelijk afhellen van noord naar zuid, richting de Leie.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Op de Atlas der Buurtwegen[43] (Plan 14) wordt grotendeels hetzelfde getoond als op de Vandermaelenkaart. Ook het toponiem *Posthoorn* komt voor. De wegen in de buurt zijn duidelijk weergegeven en er is bebouwing aanwezig ten westen van het plangebied. Het plangebied is weergegeven als open land. De percelering die aangegeven wordt op de Atlas der Buurtwegen, is redelijk gelijk aan de hedendaagse.

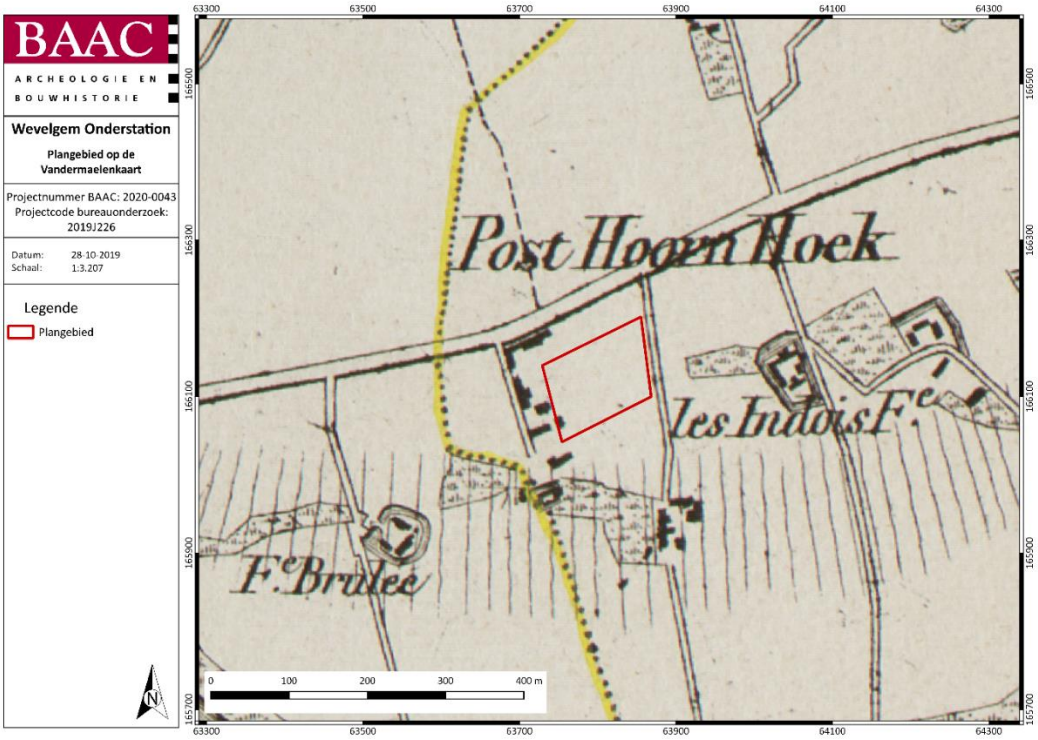
Popp (1842-1879)

De Poppkaarten[44] (Plan 15) beelden ter hoogte van het plangebied hetzelfde af als bij vorige kaarten: een open land in het plangebied, omgeven door drie wegen in het noorden, oosten en westen. De indeling van de percelen is gelijkaardig aan de hedendaagse percelering.

[40] IOE 2019 ID 21790
[41] KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2019
[42] GEOPUNT 2019f
[43] GEOPUNT 2019e
[44] KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2019

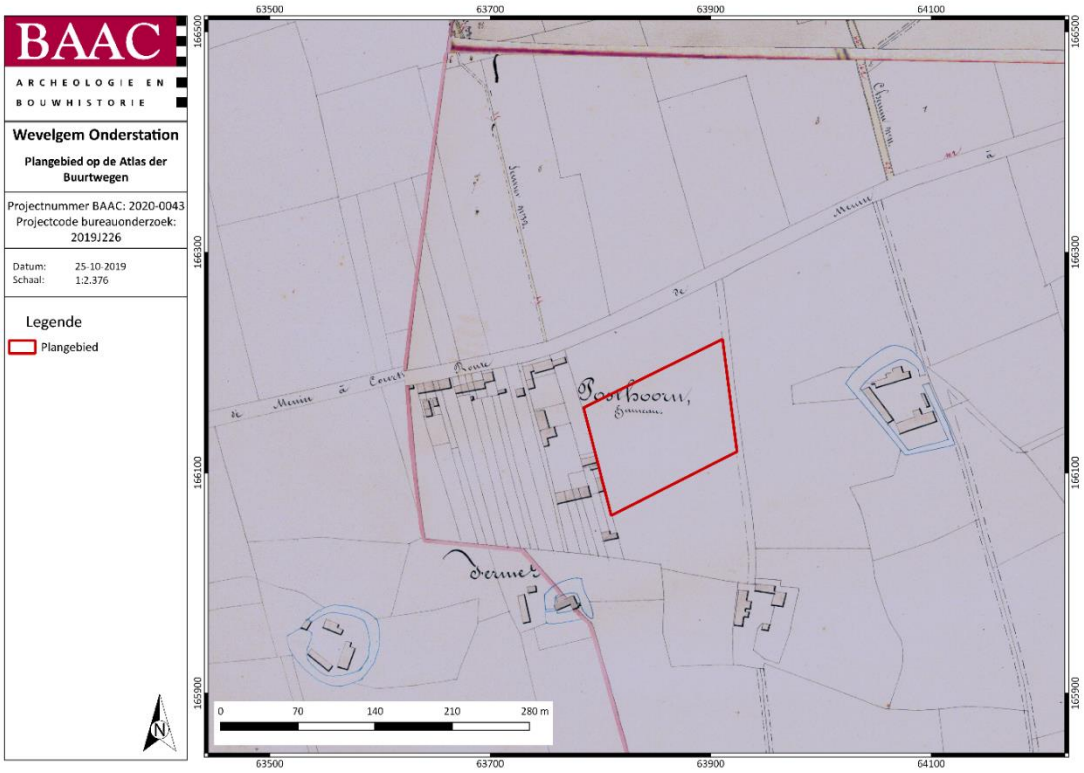

Plan 12: Plangebied op de Ferrariskaart[45] (analoog; 1:25.000; 25102019)

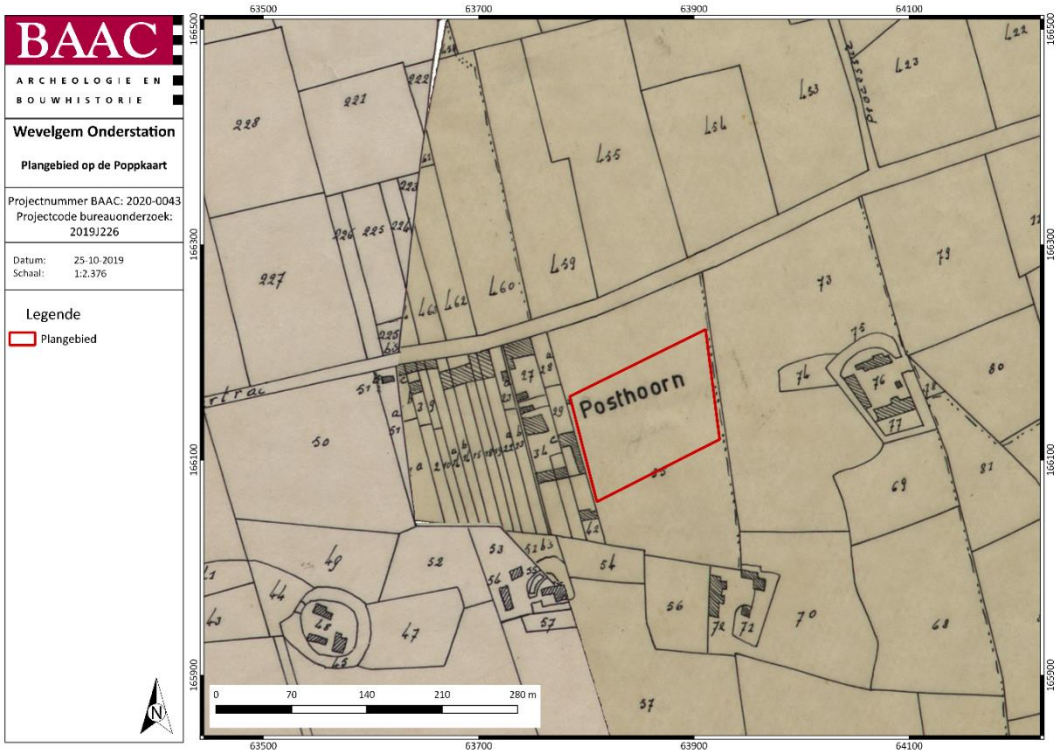

Plan 13: Plangebied op de Vandermaelenkaart[46] (analoog; 1:20.000; 25102019)

[45] GEOPUNT 2019b
[46] GEOPUNT 2019c

Plan 14: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen[47] (analoog; 1:2500; 25102019)

Plan 15: Plangebied op de Poppkaart[48] (analoog; 1:1.250-1:7.500; 25102019)

[47] GEOPUNT 2019a
[48] GEOPUNT 2019d

2.2.4 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied zelf aan de Menenstraat in Wevelgem geen archeologische waarden gekend (Plan 16).[49] Rondom het projectgebied zijn de volgende meldingen gekend (Tabel 1):

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.[50]

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
75780	LAGE POSTHOORNSTRAAT (WALGRACHTSITE) / HISTORISCH ONDERZOEK (KAARTSTUDIE) / SITE MET WALGRACHT
75517	KORTRIJKSTRAAT 1 / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT HET NEOLITHICUM EN AARDEWERK UIT MIDDELEEUWEN EN NIEUWE TIJD
75779	HOFSTEDE INDOY / HISTORISCH ONDERZOEK (KAARTSTUDIE) / SITE MET WALGRACHT
75590	KORTRIJKSTRAAT / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT HET NEOLITHICUM EN AARDEWERK UIT DE NIEUWE TIJD
75761	GOED DE COUTTERE / HISTORISCH ONDERZOEK (KAARTSTUDIE) / SITE MET WALGRACHT
222456	GROENESTRAAT VI / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD EN AARDEWERK UIT DE MIDDELEEUWEN
70282	DE GOEDE HOOP / HISTORISCH ONDERZOEK (ONBEPAALD) / MOLEN UIT DE NIEUWE TIJD
75585	BRUTSAERT / OPGRAVING / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD EN AARDEWERK UIT DE ROMEINE TIJD, MIDDELEEUWEN EN NIEUWE TIJD
75602	GROENESTRAAT 1 / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD, AARDEWERK EN GLAS UIT DE ROMEINSE TIJD, AARDEWERK UIT DE LATE MIDDELEEUWEN, GLAS UIT DE MIDDELEEUWEN, MUNSTEN UIT DE NIEUWSTE TIJD
70280	GROENESTRAAT (WINDMOLEN) / HISTORISCH ONDERZOEK (ONBEPAALD) / WINDMOLEN
70279	KORTRIJKSTRAAT (WINDMOLEN) / HISTORISCH ONDERZOEK (ONBEPAALD) / WINDMOLEN

[49] CAI 2019
[50] CAI 2019

75589	AQUAFIN KORTRIJKSTRAAT / ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK (VELDPROSPECTIE + CONTROLE VAN WERKEN) / VUURSTEEN UIT HET NEOLITHICUM EN AARDEWERK UIT DE MIDDELEEUWEN
75594	BASSE CENSESTRAAT / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT HET NEOLITHICUM, AARDEWERK UIT DE ROMEINSE TIJD, DE MIDDELEEUWEN EN DE NIEUWE TIJD, GEWEERKEI UIT DE NIEUWE TIJD
75570	SCHONEBEEK 2 / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD, AARDEWERK UIT DE LATE MIDDELEEUWEN
75612	GROENESTRAAT IV / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD, AARDEWERK UIT DE ROMEINSE TIJD EN NIEUWE TIJD, METAAL EN GLAS UIT DE NIEUWE TIJD
75722	MOORSLEDESTRAAT XI / VELDPROSPECTIE / AARDEWERK UIT DE ROMEINSE TIJD EN LATE MIDDELEEUWEN, MUNTEN UIT DE MIDDELEEUWEN
152038	GROENESTRAAT II / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT HET NEOLITHICUM EN AAREWERK UIT DE MIDDELEEUWEN
152037	SCHONEBEEK III / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN YIT HET NEOLITHICUM, AARDEWERK UIT DE ROMEINSE EN NIEUWE TIJD
75720	VOSKENSTRAAT II / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD, AARDEWERK UIT DE MIDELEEUWEN
75599	MOORSELESTRAAT III / VELDPROSPECTIE / AARDEWERK UIT DE NIEUWE TIJD
75759	GOED TER WOESTIJNE / HISTORISCH ONDERZOEK (KAARTSTUDIE) / SITE MET WALGRACHT
75724	GROENESTRAAT VI / VELDPROSPECTIE / AARDEWERK UIT DE NIEUWE TIJD
221521	GROENESTRAAT VII / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD EN AARDEWERK UIT DE MIDDELEEUWEN
221522	GROENESTRAAT VIII / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD EN AARDEWERK UIT DE MIDDELEEUWEN
75597	PONT NEUFSTRAAT I / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD, AARDEWERK UIT DE ROMEINSE TIJD EN LATE MIDDELEEUWEN
75686	VIERWEGENSTRAAT III / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT HET NEOLITHICUM EN NIEUWE TIJD

75683	VIERWEGENSTRAAT II / VELDPROSPECTIE / VUURSTEEN UIT DE STEENTIJD, AARDEWERK UIT DE ROMEINSE TIJD EN NIEUWE TIJD, METAAL UIT DE NIEUWE TIJD

De omgeving rondom het plangebied is archeologisch weinig gekend. In de buurt werden veel veldprospecties gedaan in het verleden, maar echt gravend onderzoek blijft tot de dag van vandaag bijna volledig uit. Er zijn interessante locaties gekend, maar deze zijn hoofdzakelijk het gevolg van oppervlaktevondsten uit de steentijden, Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe tijd of zijn indicatoren gekend uit cartografische en/of archivalische bronnen. Er zijn verschillende locaties van sites met walgracht gekend die mogelijk teruggaan tot de late middeleeuwen en locaties met windmolens uit de nieuwe tijd.

Uit de steentijd werden vooral vondsten gedaan uit het neolithicum (CAI ID 75517, ID 75590, ID 75589, ID 75594, ID 152038, ID 152037, ID 75686) of het ging over onbepaalde steentijdvondsten (CAI ID 222456, ID 75585, ID 75602, ID 75570, ID 75612, ID 75720, ID 221521, ID 221522, ID 75597, ID 75683). Deze werden bijna uitsluitend aangetroffen tijdens veldprospecties waarbij er vooral afslagen, klingen, kernen, gepolijste bijlen, schrabbers, pijlpunten en andere artefacten werden aangetroffen.

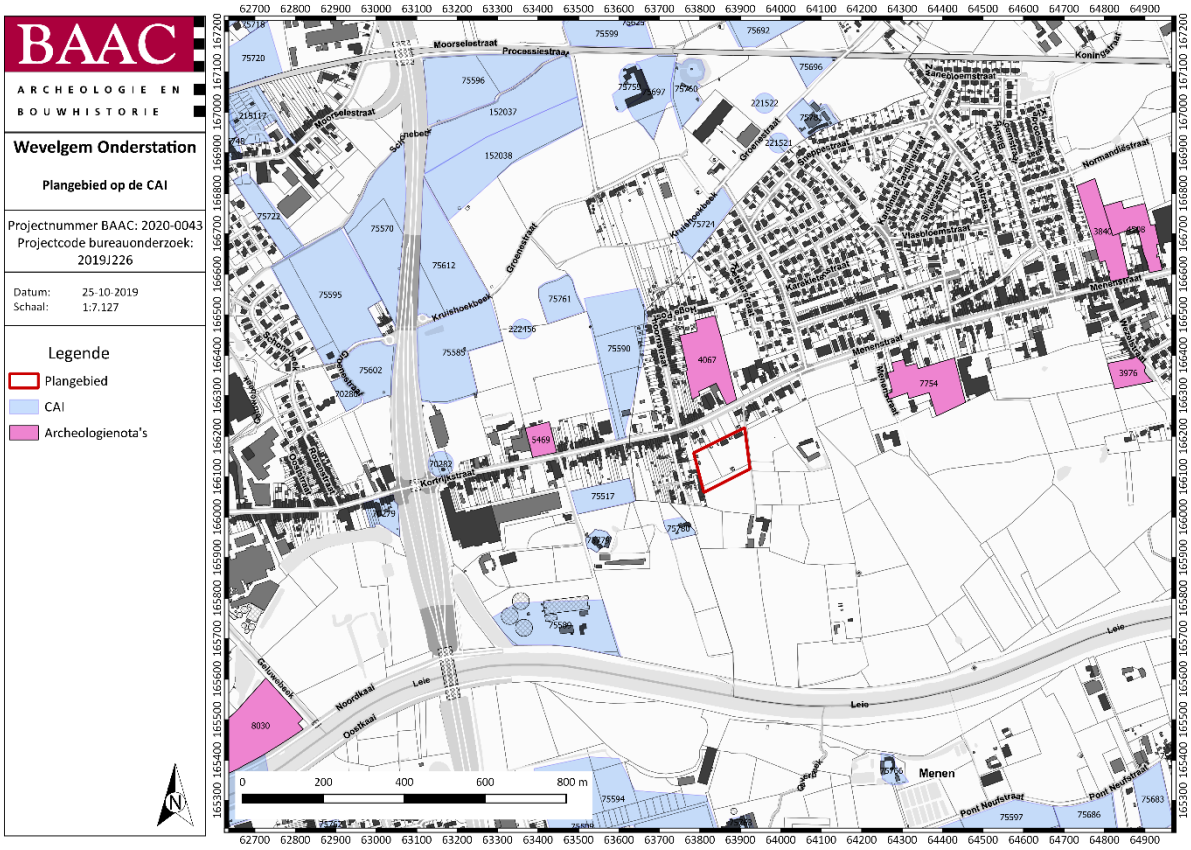
Te Wevelgem moet er Romeinse bewoning geweest zijn, zoals het aangetroffen aardewerk in verschillende CAI's uit veldprospecties bevestigt (ID 1520372, ID 75597, ID 75683, ID 75602, ID 75594, ID 75612, ID 75722), evenals een aangetroffen halsfragment van een flesje in blauwgroen glas (CAI ID 75602) uit deze periode. Het aardewerk bestaat bijvoorbeeld uit fragmenten van een dolium (CAI ID 75602) en een scherf in Arraswaar (CAI ID 75602). De gemeente ontstaat later waarschijnlijk uit een 5de-eeuwse nederzetting die op dat moment bestaat uit enkele boerderijen van Frankische inwijkelingen op de linkeroever van de Leie.[51] Te Menen en Wevelgem werden verschillende paleolithische en neolithische vondsten aangetroffen, die wijzen op zeer vroege menselijke aanwezigheid. In de dichte omgeving zijn enkel losse vondsten aangetroffen, in de verdere omgeving ook grondsporen uit de Romeinse periode, die wijzen op vroege aanwezigheid in de streek.[52] Uit de middeleeuwen en nieuwe tijd zijn vooral losse aardewerkconcentraties aangetroffen tijdens veldprospecties. Er kwam bijvoorbeeld vaak middeleeuws aardewerk (CAI ID 75720, ID 221521, ID 221522, ID 75597, ID 75517, ID 222456, ID 75585, ID 75602, ID 75589, ID 75594, ID 75570, ID 75722) voor, maar ook middeleeuws woudglas van een noppenbeker (CAI ID 75602) of een middeleeuwse bronzen munt (CAI ID 75722), net als aardewerk uit de nieuwe tijd (CAI ID 152037, ID 75599, ID 75724, ID 75686, ID 75683, ID 75517, ID 75590, ID 75585, ID 75594, ID 75612) of metaal (CAI ID 75683, ID 75612), glas (CAI ID 75612), munten van o.a. Napoleon (CAI ID 75602) of een geweerkei (CAI ID 75594) uit de nieuwe tijd. Het aardewerk bestaat bijvoorbeeld uit protosteengoed (CAI ID 75602) of scherven grijs gedraaid aardewerk (CAI ID 222456) uit de middeleeuwen en faience en porselein (CAI ID 75585) uit de nieuwe tijd.

Er werden in de nabije omgeving van het plangebied weinig sporen aangetroffen, slechts enkele sites met walgracht (CAI ID 75780, 75779, 75761) uit historisch kaartonderzoek en windmolens (CAI ID 70280, ID 70279, ID 70282). In CAI ID 75517 werd aan de Kortrijkstraat 1 tijdens een veldprospectie aardewerk uit de middeleeuwen aangetroffen dat in verband wordt gebracht met een site met walgracht.

Er werd slechts één (nood)opgraving in de nabije omgeving uitgevoerd, namelijk aan Brutsaert (CAI ID 75585) in 2010. Daar werden geen sporen aangetroffen, maar wel losse vuursteen uit de steentijd en aardewerk uit de Romeinse tijd (o.a. kruikwaar in reducerend gebakken aardewerk met punt-, en

[51] IOE 2019 ID 121883
[52] IOE 2019 ID 121790

vingerindrukken) en middeleeuwen (o.a. steengoed, loodgeglazuurde keramiek en witbakkend aardewerk).

Plan 16: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart[53] met aanduiding van reeds uitgevoerde Archeologienota's (digitaal; 1:1; 25102019)

Ander archeologisch onderzoek in de regio

Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio

AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
4067 (AN)	WEVELGEM MENENSTRAAT	BOZ	LB, PS
5469 (AN)	MENEN KORTRIJKSTRAAT 450-452	BOZ	GEEN VERDER ONDERZOEK
7754 (AN)	WEVELGEM MENENSTRAAT	BOZ	GEEN VERDER ONDERZOEK
8030 (AN)	MENEN VAUBANSTATION	BOZ	GEEN VERDER ONDERZOEK

[53] CAI 2019

5610 (AN)	WEVELGEM MENENSTRAAT	BOZ	GEEN VERDER ONDERZOEK
4508 (AN)	WEVELGEM MENENSTRAAT	BOZ	GEEN VERDER ONDERZOEK
3976 (N)	WEVELGEM WEZELSTRAAT	PS	GEEN VERDER ONDERZOEK

Er werden reeds verschillende ***archeologienota's*** opgemaakt in de nabijheid van het plangebied (ID 4067, ID 5469, ID 7754, ID 8030, ID 5610, ID 4508). Deze kregen na het bureauonderzoek zelden een vervolgonderzoek, enkel in de Menenstraat te Wevelgem (ID 4067) werd een vervolgonderzoek in de vorm van landschappelijke boringen en proefsleuven geadviseerd. Als er geen vervolgonderzoek kwam, zoals bij ID 5469 (*Menen Kortrijkstraat 450-452, 2017, VEC*), ID 7754 (*Wevelgem Menenstraat, 2018, A&B-Archeologie*), ID 8030 (*Wevelgem Menenstraat, 2018, A&B-Archeologie*), ID 5610 (*Wevelgem Vaubanstraat, 2018, Goedinerfgoed)* en ID 4508 (*Wevelgem Menenstraat, 2017, Ruben Willaert)*, werd dit niet gemotiveerd door te weinig potentieel van de omgeving, integendeel, de interessante ligging op een hoger gelegen deel nabij de Leie werd bij elke archeologienota aangehaald. Indien er geen verder onderzoek aan de pas kwam, kwam dit wegens verstoring van het terrein.

Er werd een ***nota*** uitgevoerd aan de Wezelstraat in Wevelgem (ID 3976) in 2017 door A&B-Archeologie. Het onderzoek betrof een proefsleuvenonderzoek en er werden 61 sporen aangetroffen, die voornamelijk natuurlijk waren. Er werden ook greppelsegmenten aangetroffen, die wijzen op een perceelsindeling, maar geen sporen van bewoning of andere activiteiten. Verder onderzoek is daarom niet geadviseerd.

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Het plangebied is op historische kaarten (vanaf de 18de eeuw) steeds gelegen in de nabijheid van een grote verbindingsweg tussen Menen en Wevelgem, maar bestond veelal uit open ruimte met akker-, en grasland. Over de oudere periodes zijn in het bronnenmateriaal geen data gevonden met betrekking tot het plangebied, maar de omgeving werd wel reeds vroeg in gebruik genomen door de mens. Vele prospectievondsten wijzen op een occupatie vanaf de steentijd. Gezien de vondsten in de onmiddellijke omgeving (CAI) kunnen wel sporen en/of vondstenconcentraties verwacht worden uit de steentijden, de Romeinse periode, de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Het bodembestand van het projectgebied is op verschillende plaatsen vermoedelijk reeds verstoord door ingrepen in het landschap in de 19de en 20ste eeuw (Plan 3), om de bestaande gebouwen en verhardingen op te richten in het noordoosten en oosten. Het is echter onduidelijk tot welke diepte die verstoring gaat. Een hoogteprofiel toont wel aan dat het terrein zich hier tot 1,2 m hoger bevindt dan de onbebouwde zones (Plan 7).

2.3.2 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische of archeologische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen is dan ook veldonderzoek met ingreep in de bodem.

Er is een (grote) treffingskans voor archeologische vindplaatsen vanaf de steentijden tot na de middeleeuwen. De prehistorische mens vestigde zich vaak op een hoger gelegen deel nabij water. Ook illustreren de talrijke vondsten van veldprospecties nabij het plangebied dat er prehistorisch materiaal aanwezig is in de omgeving. Verder bevat het plangebied een droge lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. Dit wijs op een goede bewaring van de bodem en daarom, indien aanwezig, eventuele steentijdresten. Ditzelfde geldt voor de vondsten en/of sporen uit de Romeinse tijd en middeleeuwen. Deze informatie, in combinatie met de bewoning in de nabijheid van het plangebied op de Ferrariskaart, zorgt ervoor dat een hoge trefkans aannemelijk lijkt.

In volgende paragraaf worden de resultaten van het bureauonderzoek gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

- **Paleolandschappelijke ligging:** Het projectgebied bevindt zich aan de Menenstraat in Wevelgem. Het plangebied situeert zich op de grens tussen zandlemig Vlaanderen en de alluviale Leievallei op een hoger gelegen deel nabij de Leie, een erg gunstige locatie voor bewoning en akkerbouw. Op het digitaal hoogtemodel zijn nog sporen zichtbaar van een oude loop van de Leie.
- **Bodem:** Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied grotendeels gekarteerd als Pbc, een droge lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. In de omgeving komt nog OB (bebouwde zone) en Pcc (een matig droge licht-zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont) voor.
- **Hoogte en hoogteprofiel:** Het plangebied is gelegen op een hoger gelegen zone (+- 17-18 +TAW) nabij de Leie (+- 5 +TAW). Aan de hand van een hoogteprofiel werd duidelijk dat de hoogstgelegen zones binnen het plangebied zich bevinden waar verhardingen en bebouwing aanwezig is (noordoosten en oosten). Dit lijkt een kunstmatige ophoging te zijn. Het gras-, en akkerland in het westen en zuiden bevindt zich lagergelegen.
- **Cartografische bronnen 18de en 19de eeuw:** Op basis van het uitgevoerde cartografische bureauonderzoek kan gesteld worden dat de regio rond het onderzoeksgebied in de 18de en 19de eeuw vooral een open karakter had (akker-, of grasland) en er slechts enkele gebouwen voorkwamen. De hedendaagse perceel- en wegindeling werd al duidelijk vanaf de Vandermaelenkaart (1846-1854) en zeker vanaf de Atlas der Buurtwegen (1843-1845).
- **CAI-waarden en archeologisch onderzoek:** In een straal van ca. 1 km rondom het plangebied zijn een aantal archeologisch gedocumenteerde waarden voor handen. Hier kwamen verschillende periodes aan het licht: van talrijke steentijdvondsten tot vondsten uit de Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd. Dichter bij de site, binnen een ratio van enkele honderden meters, werden tientallen vondsten gedaan uit de steentijd. Op het plangebied zelf zijn nog geen vondsten of structuren aangetroffen. Kortom, een zeer groot aantal prospectievondsten in de omgeving wijst op menselijke aanwezigheid in deze omgeving in verschillende periodes.
- **Geplande verstoringen:** Binnen het onderzoeksgebied plant de opdrachtgever een uitbreiding van een bestaande post op het hoogspanningsnet van Elia. De geplande werken impliceren bodemingrepen die op sommige plekken de bodem tot 1,5 m zullen verstoren, waaronder de uitbreiding en vernieuwing van de omheining met afgraven van de teelaarde (0,3 m-mv), het uitbreiden van een bestaande post met nieuwe funderingen (0,5 - 1,5 m-mv), een nieuwe riolering (0,5 – 1 m-mv), een nieuwe zone voor kabels (0,5 – 1 m-mv), de sloop van de oude relaiszaal en de opbouw van een nieuwe relaiszaal (1,5 m-mv).

De te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied op basis van het bureauonderzoek zijn volgende:

- Prehistorie: Heel hoge kans

Gedurende de steentijden vestigde de toenmalige mens zich het liefst in een hoger gelegen gebied in de buurt van water. Dit ecologisch divers landschap was belangrijk voor de mensen uit de steentijd, voor water- en voedselvoorziening. Hun (tijdelijke) kampementen werden doorgaans opgetrokken op droge zandruggen nabij water. Vanaf het neolithicum worden vruchtbare plaatsen vooral bewoond, een matig droge zandleembodem is redelijk tot zeer geschikt als landbouwgrond.

De locatie van het plangebied zal hiermee een grote aantrekkingskracht gehad hebben, aangezien het om een plaats gaat met verse waterbronnen in de nabijheid en op een redelijk vruchtbare grond. Op basis van de paleolandschappelijke ligging heeft deze plaats dus een groot potentieel om sporen uit de steentijden aan te treffen. Uit deze periode zijn tijdens veldprospecties reeds verschillende vondsten aangetroffen in de omgeving van het plangebied, voornamelijk vuurstenen artefacten.

- Metaaltijden: Hoge kans

Uit de CAI komen geen vondsten in de nabije omgeving (tot één kilometer buiten het plangebied) voor uit de metaaltijden. Toch is er een potentieel op het aantreffen van deze periode in het plangebied, aangezien hoger gelegen delen in het landschap werden verkozen.

- Romeinse tijd: Hoge kans

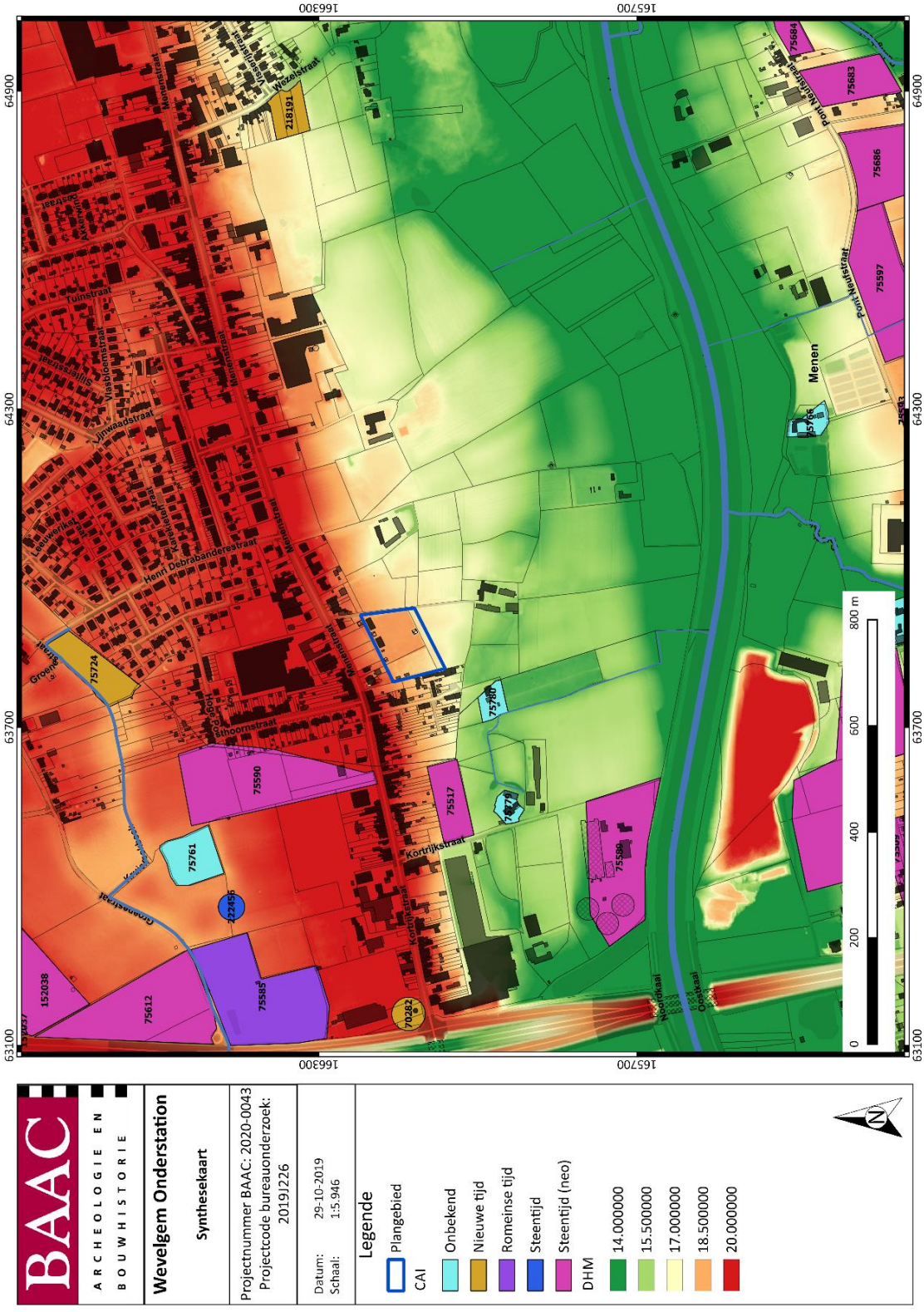
Voor de Romeinse periode is er een grote kans dat sporen uit deze periode aangetroffen wordt binnen het plangebied. Uit de CAI blijkt dat de regio in deze periode intensief bewoond was, door aanwezigheid van veel materiële vondsten. Ook de landschappelijke ligging, op een hoger gelegen deel nabij de Leie, was een aantrekkingspool voor mensen in het verleden, zo ook in de Romeinse tijd.

- Middeleeuwen en nieuwe tijd: Hoge kans

Voor de middeleeuwen is de verwachting op bewoningssporen hoog. Vanaf de 12de eeuw wordt Wevelgem in de historische bronnen vernoemd en in de nabijheid van het onderzoeksterrein werden veel waarden uit de CAI aangetroffen. Er zijn ook gebouwen weergegeven op de historische kaarten, wat kan wijzen op een voorloper uit de middeleeuwse periode, en bewoningsporen uit de nieuwe tijd.

Kortom, op basis van de landschappelijke, bodemkundige en archeologische gegevens kunnen we stellen dat het plangebied naar alle waarschijnlijkheid sinds lange tijd interessant was voor ingebruikname door de mens. In de ruimere omgeving zijn immers aanwijzingen voor menselijke aanwezigheid vanaf de steentijden. Het plangebied is gelegen op de linkerflank van een cuesta nabij de Schelde in een beekdal, net op een overgang naar een heuvelrug. Deze plaatsen zijn gedurende de hele menselijke geschiedenis een aantrekkelijke regio, door de hogere en iets drogere ligging t.o.v. de omliggende gebieden. Dit maakt dat het onderzoeksgebied in het verleden mogelijk geschikt was voor menselijke activiteit en bebouwing.

2.3.3 Syntheseplan

Plan 17: Syntheseplan[54] (digitaal; 1:250; 25102019)

[54] AGIV 2019a

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Bovenstaand overzicht geeft aan dat het potentieel op (waardevolle) kenniswinst bij verder archeologisch (voor-) onderzoek voor de steentijden, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig is. De investeringen die gepaard gaan met verder archeologisch onderzoek staan in verhouding tot de mogelijke resultaten die dergelijk onderzoek naar verwachting zal opleveren. Uit de CAI blijkt dat de regio vooral gekend is uit veldprospecties en veel minder uit archeologisch (voor)onderzoek in de vorm van archeologische boringen, proefsleuven en opgravingen. Prehistorische vondsten zijn uitsluitend gedaan door oppervlaktevondsten. Door verder (archeologisch) onderzoek zou het onderzoek nog verder ontwikkeld kunnen worden, zodat de geschiedenis van Wevelgem zich verder kan opbouwen.

Het bodembestand van het projectgebied is op verschillende plaatsen gedeeltelijk verstoord door ingrepen in het landschap in de 19de en 20ste eeuw. Dit is goed te zien op de orthofoto (Plan 3) en wordt hier bondig samengevat:

- **Het zuiden en westen van het plangebied:** de locatie lijkt niet verstoord te zijn, aangezien er zich daar jarenlang open gras-, of akkerland bevond. De geplande bodemingrepen zullen hier overal minimaal 0,3m-mv bedragen. Bij de bouw van de nieuwe relaiszaal zal tot 1,5m-mv verstoord worden. Het potentieel archeologisch erfgoed zal vernietigd worden bij het afgraven van de teelaarde en de werken die hiermee gepaard zullen gaan.
- **Het noordoosten en oosten van het plangebied:** de locatie is tot een onbepaalde diepte verstoord bij eerdere bodemingrepen. Het hoogteprofiel toont dat deze verharde delen opgehoogd zijn, tot 1,2 m. De maximale bodemingreep zal hier op bepaalde locaties 1,5 m-mv bedragen. Het archeologisch vlak wordt hierdoor op bepaalde delen geraakt.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

De doelstelling van het vooronderzoek – het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken – werd tijdens het bureauonderzoek niet gehaald. De aanwezigheid van mogelijke archeologische relevante waarden werd bevestigd, noch ontkend, waardoor het onmogelijk is in dit stadium van het onderzoek een waardering te geven voor het aanwezige erfgoed in het plangebied. Op basis van de beslissingsboom[55] kan hierdoor gesteld worden dat verder vooronderzoek nodig is.

Verder onderzoek is noodzakelijk in de onbebouwde zones die momenteel bestaan uit gras-, en akkerland. De bodem binnen deze zones is vermoedelijk niet of nauwelijks verstoord. Binnen deze zones zal de teelaarde verwijderd worden. Rekening houdend met de werken die hiermee gepaard gaan, zoals zware kranen die hierover rijden, is de kans bestaande dat potentiele archeologische resten verstoord zullen worden. In het noorden van deze zone zal tevens een nieuwe relaiszaal opgericht worden, waarbij de bodem ongeveer tot 1,5m-mv verstoord zal worden. Concluderend kunnen bij de geplande werken in deze – waarschijnlijk onverstoorde zone – de potentieel aanwezige archeologische resten verstoord worden. Hier is verder vooronderzoek nodig, in eerste instantie aan de hand van een landschappelijk bodemonderzoek.

Binnen de zone die momenteel verhard en gedeeltelijk bebouwd is, zullen enkele nieuwe funderingen (micropaal-, en zoolfundering) geplaatst worden, alsook een nieuw kabelkanaal en riolering. Deze

[55] ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN 2019

ingrepen zullen zich maximaal 1,5 m beneden het maaiveld bevinden en zullen het archeologisch vlak, indien het al bewaard is, wegens de 1 tot 1,2 m dikke ophoging, toch raken. Toch lijkt verder onderzoek hier niet noodzakelijk, enerzijds omdat de geplande ingrepen beperkt in omvang zijn en anderzijds omdat dit een versnipperd beeld zou geven. De ingrepen die het archeologisch vlak doorsnijden, die dus dieper dan 1 m gaan betreft de nieuwe zoolfundering (1,5 m), de nieuwe riolering (0,5 – 1 m), een zone met een nieuwe kabel (0,5 – 1 m), de zone voor uitgraving fundering condensatorbatterij (1 m) en een nieuw kabelkanaal (1 m). Deze bodemingrepen zijn beperkt in omvang, waardoor dit slechts een heel versnipperd beeld zou leveren bij verder onderzoek.

De parameters voor het onderzoek en de eventuele gevolgen daarvan worden verder in het Programma van Maatregelen uitgeschreven.

2.4.3 Keuze onderzoeksmethode

De keuze voor welke onderzoeksmethode gebruikt kan worden in het vervolgonderzoek staat beschreven in Tabel 3.

Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	JA	NEE	NEE	NEE	GEZIEN HET FEIT DAT ER EEN GROTE KANS IS DAT EVENTUELE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN UIT GRONDSPOREN EN/OF VONDSTEN ZULLEN BESTAAN, ZULLEN DE RESULTATEN VAN EEN GEOFYSISCH ONDERZOEK – INDIEN ZE AL IETS OPLEVEREN – LASTIG TE INTERPRETEREN ZIJN EN ZAL EEN DEFINITIEVE INTERPRETATIE VAN DE GEGEVENS DIE DOOR EEN DERGELIJK ONDERZOEK KUNNEN WORDEN GEGENEREERD AFHANKELIJK ZIJN VAN EEN ONDERSTEUNENDE INGREEP IN DE BODEM.
VELDKARTERING	JA	NEE	NEE	NEE	HET TERREIN IS REEDS LANG IN GEBRUIK ALS AKKER WAARDOOR HET OPBRENGEN VAN MEST VAN ELDERS KAN VERMOED WORDEN. DIT RESULTEERT IN VONDSTMATERIAAL WAARVAN DE OORSPRONG NIET TE ACHTERHALEN IS EN WAARBIJ DE LINK MET HET TERREIN MOEILIJK GELEGD KAN WORDEN.
LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	JA	JA	NEE	JA	DE VRAAGSTELLING NAAR DE BODEMOPBOUW, DE MOGELIJKE AANWEZIGHEID VAN KWETSBARE ARCHEOLOGISCHE VINDPLAATSEN EN DE MATE VAN EVENTUELE VERSTORING BINNEN HET PLANGEBIED KAN BEPAALD WORDEN OP DEZE MANIER. HET IS OOK ESSENTIEEL OM DE B-

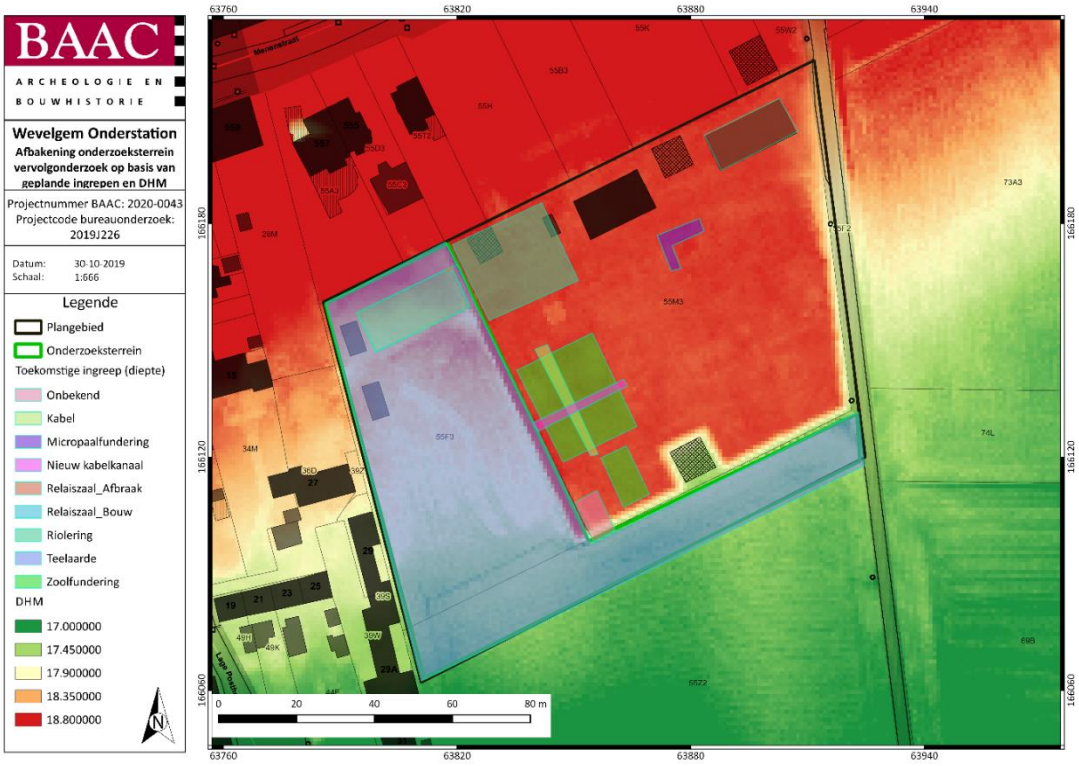
					TEXTUURHORIZONT NA TE GAAN IN KADER VAN BEWARING VAN STEENTIJDARTEFACTEN.
VERKENNEND/ WAARDEREND BOORONDERZOEK	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET LANDSCHAPPELIJK BOORONDERZOEK KUNNEN ARCHEOLOGISCHE BORINGEN NOODZAKELIJK ZIJN VOOR EEN VERDERE INSCHATTING VAN HET STEENTIJDPOTENTIEEL.
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET ARCHEOLOGISCH BOORONDERZOEK KUNNEN PROEFPUTTEN NOODZAKELIJK ZIJN VOOR EEN VERDERE INSCHATTING VAN HET STEENTIJDPOTENTIEEL.
PROEFSLEUVEN/ PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	PROEFSLEUVENONDERZOEK IS DE MEEST GESCHIKTE METHODE OM DE OPENSTAANDE VRAGEN TE BEANTWOORDEN, ZIJNDE ZIJN ER ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET PLANGEBIED AANWEZIG EN WAT IS HUN WAARDE? ARCHEOLOGISCHE PROEFSLEUVEN ZIJN VOOR DE PROJECTLOCATIE DE AANGEWEZEN ONDERZOEKSMETHODE. DANKZIJ DERGELIJKE PROEFSLEUVEN ZAL TEGEN EEN AANVAARDBARE KOST SNEL EEN INSCHATTING KUNNEN GEMAAKT WORDEN OVER DE BEWARINGSTOESTAND VAN HET ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Het vervolgonderzoek zal in eerste instantie uit een landschappelijk bodemonderzoek bestaan om de bodemopbouw na te gaan en bewaring van de bodem in te schatten. Nadien zijn meerdere opties mogelijk. Indien de bodem een goed bewaard bodemprofiel kent: archeologische boringen om het steentijdpotentieel na te gaan. Indien niet, dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om eventuele sporensites op te merken.

2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein

De afbakening van het onderzoeksterrein is gebaseerd op de toekomstige ingreep in de bodem en de ophoging in de zones die nu al verhard zijn (Plan 18). Het noorden, noordoosten en oosten van het plangebied zijn verhard, terwijl de onverharde zones in het zuiden en westen tot 1,2 m lager liggen dan de verharde zones.

Ondanks de ophoging zal bij de toekomstige ingrepen in deze zone het archeologisch vlak geraakt worden. Toch lijkt verder onderzoek niet nodig, aangezien verder onderzoek wegens de beperkte omvang van de ingrepen die dieper gaan dan 1 m zou leiden tot een versnipperd beeld. Hierdoor is verder onderzoek daar niet nodig. In de onverharde zones, die momenteel dienst doen als gras-, en akkerland, is de kans op verstoring minimaal. Hierdoor is verder onderzoek, in de vorm van landschappelijke boringen en (eventueel verder archeologisch boor-, of) sleuvenonderzoek, noodzakelijk. De afbakening van het onderzoeksterrein staat in Plan 19.

Plan 18: Plangebied met afbakening van de zone voor vervolgonderzoek op basis van DHM en geplande werken[56] (digitaal; 1:1; 30102019)

Plan 19: Plangebied met afbakening van de zone voor vervolgonderzoek[57] (digitaal; 1:1; 30102019)

[56] AGIV 2019b
[57] AGIV 2019c, AGIV 2019a

3 Samenvatting

Naar aanleiding van de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning voor een terrein gelegen aan de Menenstraat te Wevelgem, heeft BAAC Vlaanderen een archeologienota opgesteld. Er werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Binnen het plangebied van 13.143 m² groot zal een uitbreiding van een bestaande Elia-post plaatsvinden, meer bepaald de uitbreiding en vernieuwing van de omheining, de afbraak van de oude en de opbouw van een nieuwe relaiszaal. Deze werken zullen het potentieel archeologisch bodemarchief verstoren.

Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, stelt BAAC Vlaanderen bvba vast dat tot op heden onvoldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke afwezigheid van een archeologische site binnen de geplande ingrepen afdoende te staven. Er is wel een hoog potentieel op resten uit het verleden, aangezien het plangebied zich bevindt op de rand van de Leievallei, op de overgang naar hogere gronden. Deze landschappelijke locatie, hoger gelegen delen in de nabijheid van water, waren in het verleden steeds aantrekkelijk en interessant voor menselijke aanwezigheid. Dit wijzen de talloze vondsten uit veldprospecties in de nabije omgeving van het plangebied aan. Te dateren in de steentijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Verder wijst een bodem waarbij een B-textuurhorizont bewaard is gebleven op een intacte bodem, waarbij potentiele steentijdvondsten aanwezig kunnen zijn.

Verder onderzoek wordt geadviseerd in de delen die door de toekomstige ingrepen verstoord kunnen worden, meer bepaald in het westen en zuiden van het plangebied waar zich momenteel gras-, en akkerland bevindt. In de verharde delen, die momenteel tot 1,2 m verhoogd zijn, wordt geen verder onderzoek aangeraden wegens een beperkte omvang van de werken en daardoor een versnipperd beeld.

Concluderend is verder onderzoek om de aan- of afwezigheid van een archeologische site te staven vereist. In eerste instantie door een landschappelijk bodemonderzoek om de bodemgaafheid na te gaan en het steentijdpotentieel te bepalen. Afhankelijk van deze resultaten zullen archeologische boringen, en eventueel proefputten in functie van steentijdonderzoek uitgevoerd dienen te worden. Tenslotte bestaat het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit een proefsleuvenonderzoek. Dit alles zal uitgevoerd worden in uitgesteld traject.

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Plangebied vanaf het oosten gefotografeerd 4
Figuur 2: Toekomstige ingreep (het noorden bevindt zich hier rechts, het zuiden links) 7
Figuur 3: Doorsnede van de toekomstige inplanting 9
Figuur 4: Hoogteverloop terrein 15
Figuur 5: De vorming van de Vlaamse Vallei in de loop van het pleistoceen 18
Figuur 6: Schematische voorstelling van een vlechtend geulenpatroon, zoals dit in de Vlaamse Vallei actief was in het weichseliaan 19
Figuur 7: Schematische voorstelling van een meanderend rivierenpatroon, zoals dit in de vallei van de Leie actief is vanaf het laatglaciaal. 1: Kronkelwaarden (binnenkant van de rivierbocht), 2: Oeverwal (buitenkant van de rivierbocht), 3: Komgronden, 4: Oude, verlande riviermeander 19
Figuur 8: Kenmerken van de quartairgeologische kaart (1:200.000- links en 1:50.000 – rechts) betreffende het plangebied 24

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 05112019) 1
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 05112019) 2
Plan 3: Plangebied op orthofoto met gekende verstoringen(digitaal; 1:250; 28102019) 5
Plan 4: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto(digitaal; 1:1; 25102019) 8
Plan 5: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto(digitaal; 1:250; 25102019) 8
Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 25102019) 14
Plan 7: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 25102019) 14
Plan 8: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 25102019) 20
Plan 9: Plangebied op de quartairgeologische kaart (digitaal; 1:200.000; 25102019) 23
Plan 10: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 25102019) 23
Plan 11: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000; 25102019) 24
Plan 12: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 25102019) 27
Plan 13: Plangebied op de Vandermaelenkaart (analoog; 1:20.000; 25102019) 27
Plan 14: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (analoog; 1:2500; 25102019) 28
Plan 15: Plangebied op de Poppkaart (analoog; 1:1.250-1:7.500; 25102019) 28
Plan 16: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart met aanduiding van reeds uitgevoerde Archeologienota's (digitaal; 1:1; 25102019) 32
Plan 17: Syntheseplan (digitaal; 1:250; 25102019) 36
Plan 18: Plangebied met afbakening van de zone voor vervolgonderzoek op basis van DHM en geplande werken (digitaal; 1:1; 30102019) 40
Plan 19: Plangebied met afbakening van de zone voor vervolgonderzoek (digitaal; 1:1; 30102019) 40

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. 29
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio 32
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode 38

5 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.

AGIV, 2019a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootschalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.

AGIV, 2019c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, 2017, Vlaanderen.

AGIV, 2019d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: http://www.geopunt.be.

AGIV, 2019e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: http://www.geopunt.be.

BORREMANS, M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Gent: Academia Press.

CAI, 2019. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: http://cai.onroerenderfgoed.be/.

CARTESIUS, 2019. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

CARTOGIS, 1999. GeoloGIS, een geologische ontdekkingstocht doorheen België. Available at: http://cartogis.ugent.be/geologis/geologis [Accessed January 1, 2016].

DEBRABANDERE, F., 2010. *De Vlaamse Gemeentenamen* Davidsfonds, ed.,

DOV VLAANDEREN, 2019a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage.

DOV VLAANDEREN, 2019b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage.

DOV VLAANDEREN, 2019c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage.

GEOPUNT, 2019a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2019b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2019c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2019d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: http://www.geopunt.be.

GEOPUNT, 2019e. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).

GEOPUNT, 2019f. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).

DE GEYTER, G., 2001. *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest, Kaartblad 27-28-36 Proven-IEPER-Ploegsteert*, Brussel.

GOOGLE, 2019. Google Street View. Available at: https://www.google.be [Accessed January 11, 2018].

IOE, 2019. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: https://inventaris.onroerenderfgoed.be.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2019. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

MATTHIJS, J., 2002. Toelichting bij Quartairgeologische kaart: kaartblad 27-28-36 Proven-Ieper-Ploegsteert.

DE MOOR, G., 1997. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: Kaartblad 21 Tielt*, Gent.

DE MOOR G., VERMEIRE S., A.R., 1999. *Geologie van het quartair, kaartblad 22 Gent.*, Gent.

ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN, 2019. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf.

VERBRUGGEN, C., DENYS, L. & KIDEN, P., 1991. Paleo-ecologische en geomorfologische evolutie van Laag- en Midden-België tijdens het Laat-Kwartair. *De Aardrijkskunde*, 1991/3, pp.357–376.